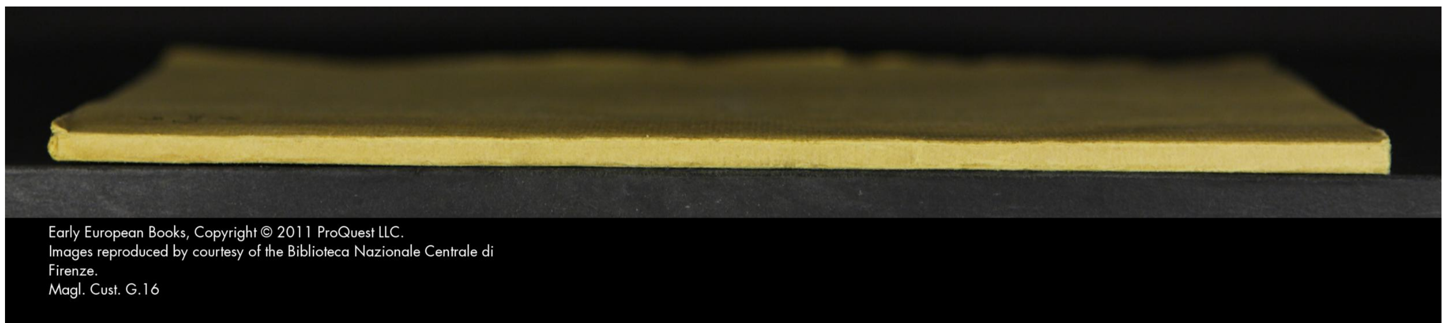
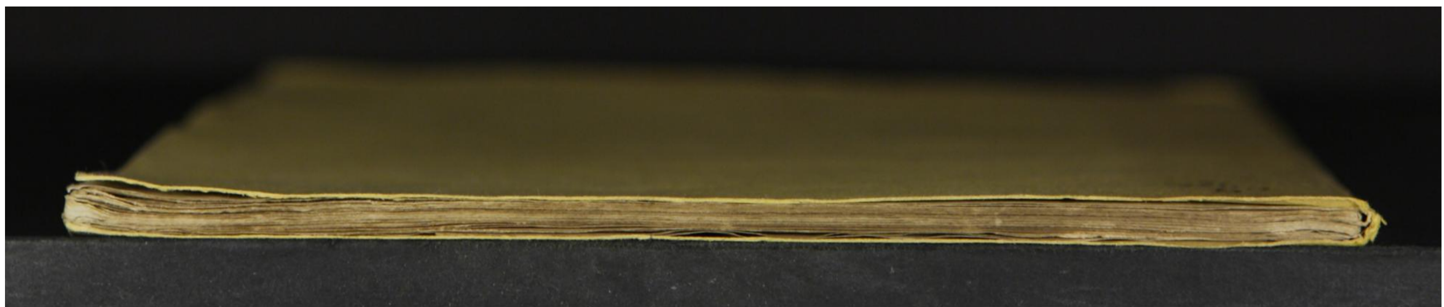

Magnifico ac clarissimo domino Nicolao Foscaro Patri. Ve. Iacobus Francus Rauen. .S. .P. .D.

Cum eam historiá Vir Magni. quá superioribus ánis cóciuis noster Desiderius Spretus uir mea séntétia peritissimus: multaque & doctrina & sciétia pditus de urbis nostræ origíe ac de nónullis eius gestis ellegáti stilo cóscripsit: eius filius Ioánes baptista iurecósultus haud Incelebris íprimédá eét traditurus: me uariis alioquin multiplicibus q̄ tú curis tú ét negociis districtú maximo studio rogauit atq̄ adeo orauit: ut uellé prius hunc libellú diligéter recognoscere: deinde aliquádo íteresse dú íprimeret: nequaq̄ ignarus solere multa í libris ab ípressoribus deprauari: ímutari: corrúpi: atq̄ íuerti. Quorú indiligétia nó mediocré latinæ linguæ afferri iacturá utiná mea falso iactaret oratio. Homini ego amicissimo qué unice diligeré: cuiq̄ me charissimú eé sentiré: nó potui quicq̄ denegare. præsertim iusta petenti Itaq̄ eá historiá accurate recognoui adhibito quátulúcúq̄ í me é iudicio ítermissisq̄ íterdú laboribus & curis: quæ assidue aíum meú et fatigát & ípediunt. dabá operá: ut adessé castigator & eo℞ quæ íprimebant recognitor neq̄q̄ ídiligés. Ergo cú iá eét ad calcé opis uétú cúq̄ labori suprema manus íposita: cæpi egomet mecú cogitare una q̄ Ioánes Bap. cui ná potissimú ex amicis húc lib℞ miterem℈ legédú cui futurus eét nó íiucundus. Inter cogitandú aút succurrit: te eú eé qui semp urbé nostrá súmo amore fueris prosecutus: nosq̄ maxima charitate foueris: defenderis: tutatus atq̄ amplexus fueris. Te ité cuius Auo Veneto℞ principe existéte urbs nostra Rauéna fausto omíne í Venetá uenit fidé ac ultro se senatui uestro obtulerit: dederit: ac dedicauerit. De qua re latius apud hác nostrá historiá é legere. Te igitur unum ex oíbus Vir Magnifice. simul & doctissime dellegimus: cui húc libellú duximus mittédú futu℞ testé: amoris: fidei: obseruátiæ Rauénatis populi erga te: ac auú tuú quocúq̄ tépore de nobis ac de re pu. nostra op ime meritú: cuius manibus nunq̄ desinet q̄sq̄ nostrú debere quoad erit uita superstes: Suscipias rogamus hác historiá nostrá libéti aío & cú p ociú licet eá ne graueris plegere. Videbis ibi ac cognosces de Rauénatibus quos uelim tibi psuadeas eé futuros q̄ perpetuo tibi & tuis oíbus deditissimos. In primisq̄ ego ígenium quantulúcúq̄ est: operá: curá: diligentiá: menté: totú denique me ipsum tibi polliceor atque offero. Vale uir Magnifice. Iacobúque Francum tuum diligas. M.cccclxxxix. vii. Cal. Septembris.

Desiderii Spreti Rauennatis: de amplitudine: de uastatione: & de instauratione Vrbis Rauennæ: Ad æquestris ordinis Virũ clarissimũ Dominũ Iacobũ Antoniũ Marcellum patricium uenetum.

On sum nescius eques illustris q̃grandé: q̃q; humeris meis imparé prouinciá susceperim: qui Rauénæ urbis antiquissime amplitudiné: qui uastationé: eiusq; instaurationé q̃breuissime recésere decreuerim. Quod arrogantiæ tamé haud uelim adscribas: Verũ icredibili potius pietati: quæ me nuper ad patriæ reliquias inuestigandas: prope ígenioli mei tenuitate illustrãdas ípegit. Quod sane munus: eo mihi libentius obeundũ fuit: quo id maioris & iocũditatis & opæ præcii fore legentibus animaduerteré: ubi quis uelut í speculo quodá uices conspicaretur humanas disceretq; q̃parũ secundis í rebus cõfidere liceat: quãdoqdem urbis amplissime cadauera ac ruinas aspiciet nec desperãdũ aduersis: ubi eandé illá hoc tépore ídies coalescere: ac reuirescere senserit. Verũ eniuero quõ circũspiceré qué potissimũ donaré hoc munere. Tu occurristi uir in primis amplissime. qué alterũ ista in re. pu. Scipioné aut Priscũ illũ tui generis principé. M. Marcellũ audeo dicere. cuius ductu & auspicio ut cætera tua lõge præclariora facinora sileá nostra hæc ciuitas e crudelissimis tyrãnorũ faucibus ad augustũ uenetorũ desciuit imperiũ. Quod tá & si paulo post tuũ hinc discessũ cõtigerit: id tamé tua singularis ídustria ac spectata ꝓuidentia optimũ quéq; subleuando ac prauos deprimédo ciuiũq; oíum beniuolentiá alliciédo nimirũ effecit. Qua ex re rauénaté illũ esse profecto negauerim: qui uenerandũ hoc Iacobi Antonii nomé suo í corde cælatũ nõ habeat. Quo quidé munere nostro eo libentius te donare constitui quo & laborũ meorũ iudex existas & amoré meũ erga te ꝑcipuũ & sũmá in uenetos obseruantiá fidé ac deuotioné recognoscas. Accipies igitur urbis huius nostræ: ímo uestræ: ímo tuæ monuméta uetustissimis deprõpta codicibus. Accipies & una hunc animũ qui dignitati tuæ semp ab ipsis ut aiunt unguiculis deditissimus fuit: qui nuper has lucubraciũculas noí tuo ueluti cuidá numini suo dicauit. quibus amplitudiné tuá plus sane splendoris & nominis q̃ cæteroꝶ omniũ uel doctissimorũ inditiũ daturá confido. Vale.

De origine & amplitudine Vrbis Rauénæ Liber primus.

Auēna urbs antiquissima loco quidē delectabili sita est: atq agro sane fertilissimo eorū quæ ad usū hominis pti nent: frumēto. sac pecori q maxime accomodato: alicu bi uero saltuoso & aquis munito: p quē & amnes nō exi gui & nō nulli p menibus ciuitatis labunt. suburbiaq disterminát. Aliqui uero aliunde p agrū decurrentes adriaticū ifluūt mare: Vnde cōmode pōt se iterdū uenationibus & piscationi exercere iuuentus. Plures autē dū mare irrūpunt ea flumina portus efficiūt. In primis spatiosū illud hostiū spineticū. Quod nominis mutatiōe primariū dicit. Secundū illud pirotoli. Tertiū quod nūc sancte marie i portu denominat. Quartū uero classicanū. Quintū quod geruasiū plures appellare cōsueuerūt. Ex quibus pmulta cōmoda ac utilitates nō mediocres incolæ capere possūt. Fossā itē habet nauigia ferentē: quæ in fluuiū eridanū deriuat. per quā e liguria & ex aliis italiæ partibus merciū & multarū rerū copia rauennā ratibus aduehit. Habet pterea urbs ipsa aerē satis humanæ naturæ cōuenientē: qui maiorē quoq i dies temperiē suscipit: fuerat aūt olim saluberrimus: ut antiqssimus orbis descriptor Strabo de Rauēna locutus his uerbis memoriæ prodidit. Cū a mari fiūt iundationes nō mediocrē accipit maris partē adeo ut uniuersa cenositas: hinc fluctu marino: hinc fluminibus alluētibus: tetrū medicat odorē. Hoc igit pacto saluberrimus cōpitur locus: unde gladiatoribus educādis: ac exercitatiōe erudiēdis: hunc idoneū lanistæ locū designauere. Inter cætera eius loci mirabilia: illud est q palustribus i locis: aer inoxius est: quēadmodū ad alexandriā egypti: paludis uiciū estate propulsat pter amnis icrementū simul etiā euanescēte ceno. Huius autē loci salubritas. L. Victrunii in libro qui de architectura inscribit. Vbi plures innoxii aeris causas affert. lucidissimo quidē testimonio cōprobatus. Cæterū bellis uigentibus atq homiuū negligentia ager ipse parti palustris partim dumosus effectus ē. Vnde crassis in aerē sublatis uaporibus prisca illa salubritas facile corrupta ē. Quid qd uitibus euenit. Vt idē ait Strabo qadmirabile: eas palus creat celeriter perficit: & multum fructū edit. Omitto pinus & quædā alia arborū & fructuū genera: quibus solus ager ille multipliciter habundat: quæ nec liguriæ: nec hetruriæ: nec piceni nec aliarū fere italiæ prouintiarū ager uspiā gignit. & ne spaciari nimis uidear q ab initio instituerī: omitto solatia & oblectamenta plurima quæ uenando: aucupando & piscando ex paludibus & toto rauēnati agro cōparantur.

Vnc āt de noīe ac origīe ipſius urbis dicēdū exiſtimaui. Sunt enī
q̄ a ratibus Rauēnā ſeu a nauibus nauēnā denoīatā uolūt. Nā ur
bis cōditores ad hæc loca ratibus uectos autumāt. ſiue Rheuēna qđ
forte uerius eē credit: ob aq̄ꝝ cōgregationē. ſic enī id nomē ſignifi
care uolūt. A q̄ ſnīa nō diſcrepare uident ipſius Strabonis uerba qui
hūc ī modū ſcriptū reliquit. Intra paludes urbs maxīa Rauēna poſi
ta ē tota ligneis cōpacta ædificiis: aquis diffuſa: pōtibuſq; ac lēbis pa
grata. Aliqui narāt ab nembroth filio Cus filii can ex Noe ꝓgeniti eā
fuiſſe cōditā. At quoniā id ſine ānaliū ſcriptorūq; auctoritate aſſerūt
ipſis minime aſſentio. Veꝝ Strabōis diligētiſſimi ſcriptoris opinio
nē magis ſequor qui eā a theſſalis cōditā fuiſſe teſtat his uerbis. Ra
uēna a theſſalis cōdita phibet cū āt tuſcoꝝ iiurias ferre neqrēt um
bros quoſdā ultro aſſumpſerūt q & hoc tpe urbē inhabitāt ipſi uero
domū rediere. Multi dicunt qbus plinius aſſentit oppidū poſtea fuiſ
ſe ſabinoꝝ quos ante urbē Romā & cōplures alias tunc conditas ur
bes: antiquos qdē: potētes. armiſq; pſtātes: ac opulētiſſimos: ſicut hi
ſtoriæ ferunt cōperimus. Qua uero tēpeſtate aut p quos noīatim ui
ros: talis ac tāta ciuitas fundata fuerit: qq; illā ab īitio hūerit: nō ſatis
cōptū hēo. Aucta ē āt Rauēna ſpinæ dudū ciuitatis uetuſtiſſimæ ac
opulētiſſimæ occaſu. & ab ea mirabile hūit īcremētū. Ita ut apud ra
uēnates maris īpiū extitiſſe qđ apud ſpinēſes olī teſte Strabōe fuiſſe
legimus nō īmerito ſuſpicādū ſit a qua qdē ciuitate & hoſtium illud
ſpineticū qđ nup primariū dicit denoīatū nō dubitamus. Nā locus
ibi qdā uolta ſpine ēt ī hodiernum diē nuncupat. Fuit autē eo in lo
co ſpina quidē ciuitas. quæ ut cōſtat non paꝝ tpibus illis floruit: ad
quā tunc mercatores & cōuene pro cōmutādis emendiſq; mercibus
undiq; cōfluebant eum ad locum nauibus: accumulatiſſime res ue
nales cōuehebant. Cuius quidem rei clariſſimus teſtis eſt Strabo ſpi
nam ſic inter ſitum Rauennæ commemorans. Quo interuallo bu
trium rauennæ caſtellum eſt & ſpina. hoc quidem tempore uiculus
at quondā græca ciuitas & quidē celebris. In delphis ſpinenſiū theſau
rus cōmoſtrat aliaq; de ipſis memoria mādata ſunt apud quos maris
erat īperiū: eā ut tradit unda maris alluerat. nunc locus nonaginta a
mari ſtadiis diſtās ī mediteranea iacet. Sed illud ē mirandū nulla ipſi
us urbis fundamenta in loco extare: quæ ciuitatis illius nobis fidem
faciāt ꝙ niſi teſtis eſſet Strabo & uetuſtiſſimæ quædā ſcripturæ no
bis indicarent. non facile crederemus. Eius autē urbis euerſionis cau
ſa penitus ignoratur. At eam nos preterire non erit indiguum. Omiſ

sis igitur Rauennæ urbis exordiis: quando quidē aliud nihil certi ni si quātū supra expressimus hēri pōt: aliquanto altius: augustā ipsius dignitatem amplitudinēq3 recensere conabor.

Rbs Rauēna sicuti uetustissima quædā litteraꝝ monumenta: & ipsa nēpe antiqtatis uestigia docēt: præstantissima qdē & excellentissima fuit: ut suo ēt tpe parē nō habuisse plures affirmēt. Quod & Strabo plane sensisse uidet̄ cū ait ītra paludes urbs maxīa Rauenna posita est. Ante urbē Romā uti clare accepimus cōdita ē: & multis olim populis ac nationibus gloriosissime īperitauit. Arma quoq3 tunc ferox ille Rauēnas populus ī hostes rebellesq3 ciuitates capere: ac oēm expeditionē parare: bellaq3 plurima gerere nō dubitauit. Ausus ēt durissima aduersus ticinēses prelia inire: & eos tandē ui ac ferro ī urbē psecutus æreas urbis portas auferre. Cuius rei adeo cōstans fama fuit: ut mea ēt ætate phlippomaria illis tunc imperāte: eas portas repetere curarint. Multa īsup mari terraq3 eos potuisse: & ī hostes expeditā ppetuo tpe classem olī tenuisse nouimus. Quibus oībus populū tunc rauennatē: & uiribus & armis potentē ac illustrē fuisse cōstat. Igit̄ cū potens & ægregia eēt urbs rauēna pulcherrimū quippe erit ītelligere quonā pacto cū romanis se initio habuerit. Nā poterit fortasse quispiā quærere si tā potens erat cur ī romanos rauēnatis populi bella uel expeditiōes nō legunt̄ quod pfecto nulla cā facta existimo nisi ꝙ ciuitatē ipsā cū romāis federatā fuisse cōpio apud Ci. ī oratiōe p Cornelio balbo: cuius uerba subiiciā. GN. Pōpeius magni pater rebus italico bello maximis gestis. P. Censiū ciuē romanum uirū bonum. Q. Iunium rauennatē. federato ex populo: ciuitate donauit ex his certe uerbis. Q. Iunium rauennatē bello italico īterfuisse: strenueq3 egisse: & iō ciuitate donatū intelligimus. Mos nanq3 tunc romanis erat: ut peractis rebus bellicis: pro meritis alios ciuica uel uallari uel murali corona: alios agro uel ciuitate donarēt. Nā Massimissa rex federatus: qui romanis auxilio uenerat: confecto bello punico numidiæ regno donatus est. ex quibus postremo uerbis: populū rauennatē cū romanis: tunc iure federis iunctum fuisse: clarissime constat. Sabinos præterea: primos cum populo romano federatos exti-

tisse tradunt:& Liuius & Lucius Florus:& qui de romana re publica conscripsere:quorú rauennam fuisse oppidú supra ostendimus. Quá ciuitatem. C. Cæsaris temporibus non parum etiam floruisse Suetonius refert:cuius ut notior fiat sententia uerba subnectá. Cú Cæsar ex Gallia transalpina in citeriorem transisset galliá:Rauennæ substitit:inde cum tribunos plebis qui pro eo intercedebant urbe cessisse intellexisset:premissis clam cohortibus:nequa in eum suspitio moueretur spectaculo quidem publico per dissimulationem interfuit & gladiatorum ludi formá tunc primum considerauit frequentiq; ex cõsuetudine se cõuiuio dedit post solis uero occasum mulis e proximo pistrino aduehiculum uinctis:iter occultissimum modico ingressus est cõmitatu luminibusq; extinctis euia decedens tandem ad lucem duce repto:per angustissimos tramites pedibus euasit: Cæsaré autem fortissimú oíum ĩperatorum nouẽ habenté legiões:haud frustra populú rauennaté timuisse creditur:quoniá ex ea palá discedere nõ est ausus: & q̃diu apud eá fuit de ĩuadenda eius re pu. cõsiliú occultauit. Ottauianus ité cæsar Rauenná aliquádo ex urbe diuertisse:apud eundem Suetonium legitur q ét cú ex militaribus copiis:legiões & prouinciarum auxilia distribueret. Classem Misseni & alteram Rauennæ: ad tutelam superi inferique maris collocauit:ex quibus omnibus satis liquido constare potest:quanta qualisque tunc rauenna fuerit. Plurimique postea imperatores reges ac duces:regni sui sede ibi constituta:eam aut inhabitarunt aut magnis presidiis tenuerunt. Nam ex imperatoribus Rauennæ legimus Iustinianum aliquibus Valentinianum uero posteriorem pluribus:necnon Honorium: & Theodericum Gothorum regem annis triginta nunquam ex ea discedentem imperii sui sedem tenuisse: dehinc successorem suum Theodatum & quotquot ex regibus gothorum in italia regnauere. Cuius rei testis est Paulus orosius & quidem lucuplex in eius historia: ubi imperatorum gesta commemorans præter Gothorum Longobardorum:& exterorum regum apud Rauennam res præclare gestas: multa scribit quæ ipsius urbis dignitatem non mediocrem insinuant. Eius igitur aliqua diuersis licet in locis conscripta recensere constitui:quo maiorem legentibus fidem exibeant. Honorius tradita Constantio eius comiti fide integerrimo: galla placidia eius

germana. Ex quo Valétinianum genuit: q postea rei publice ĩperiũ gessit: eũ tandẽ cunctis annitentibus apud Rauẽnã ĩ regni cõsortiũ asciuit. apud quã etiã ciuitatẽ. Idẽ Honorius sua tricẽnalia peregisse legit. Maiorianus itẽ exẽpto ĩ Italia rebus humanis Auito apud Rauennã ĩuadit ĩperiũ: quod nimis ꝓpe q̃tuor obtinuit. Quo etiã mortuo Seuerus apud Rauennã imperator efficit: Atq; Augustus appellat. Glicerius domesticus a Gundi uero patricio totius etiã uoluntate exercitus apud Rauennã imperator efficit. Magnã insuper. Idem horosius fuisse militiã Rauẽnatẽ his uerbis ostẽdit. Iustinianus Romanoꝝ rex Sergiũ pontificẽ qa ĩ errore sinodi quã constantinopoli fecerat fauere & subscribere noluit: misso Zacharia protho spatario suo iussit cõstãtinopolĩ deportari. Sed Militia rauẽnæ uicinarumq; partiũ iussa principis nefãda contẽnens eundẽ Zachariã cũ cõtumeliis ab urbe roma & iniuriis repulit cõtra Iustinianum. Qui tãdẽ ĩperio expulsus p Leonẽ augustũ naribus detruncat. Leo etiã augustus apud cõstantinopoli sanctoꝝ Imagines depositas ĩcendit. Romanoq; põtifici similia facere si ĩperialẽ gratiã habere uellet mãdauit. Sed põtifex hæc facere cõtẽpsit. Omnis quoq; rauẽnæ exercitus & uenetiarũ talibus iussis uno animo resisterũt. Et nisi põtifex ꝓhibuisset Imperatorẽ sup se cõstituere aggressi fuissent. Hæc & alia cõplura de Rauẽna refert orosius quæ cũ plana sint neue longior fierẽ p̃terire consiliũ fuit. Munitissimo insup muroꝝ ambitũ ædibus ac sup̃bissimis quidẽ edificiis ornauere. quoꝝ ps modica & fere nulla nũc inspicit a Tiberio & Claudio germãico menibus auctã a quo & portã illã cui aurea est nomẽ eximio ac magnificẽtissimo quidẽ opere cõstructã ex marmore pario fuisse nouimus. Indicãt ad ipsam portã littus: qs hic ĩserere nõ erit ĩiocundũ. Tiberius Claudius Drusi filius Cæsar augustus: germanicus. põtifex maxĩus: tribuniciæ potestatis: secũdo cõsul: designatus: tertio imperator: tertio pater patriæ: dedit. Quem tamẽ muꝝ Valẽtinianus posterior gallæ placidiæ filius ut auctor est Agnellus rauẽnas põtifex: uel ĩstaurauit uel pte ex aliqua ampliauit sũma adeo cura cõsumatũ ut fere nullũ italiæ nũc uel nouũ uel uetustũ habeat illi æquandũ basilicas uero pmultas ac monasteria ꝓpriis extruxere ĩpensis. Quibus tũ opum magnificẽtia: tũ ornatu speciosissimo: pares quidẽ paucissimæ ĩ italia nunc spectantur. Qualis est in primis diui Vitalis basilica. quæ & ĩ hunc diẽ ĩ signis cernit. eã ab Iuliano argẽtario Iustiniani ĩperatoris iussu ĩ sanctæ sophiæ cõstãtinopolitanæ ædis similitudinẽ: extructã nouimus. In cu

ius testudine stat i altaris tabula marmoreus lapis adeo pspicuus & clarus ut satis licet pfundus sit ex opposito tamé quodcūqꝫ obiectū clarissime discernat. Adsunt etiá cádidissimo i marmore tres isanti- um imagines opus nec imerito ut fert polycleti quæ omnes certe a- lias pulchritudine arte & optima mébroꝝ pportione facilime supe rant. In eiusdé quoqꝫ testudinis súmo uertice qu dá agnus dei tesse- lato ope celatus existit: qui tá mira opificis arte formatus est: ut quo uis ex tépli latere eú ispicias ipse te sép recta facie ac clunibus retro uersis itueri uideat. Preterea ne longá tépli descriptioné psequamur tú uario marmoꝝ ornaméto tú ope tessélato i eo multa sunt & ui- su & cōmemoratiōe dignissima. Quid ædes Iohánis euágelistæ. Gal- le placidiæ Valentiniani genitricis opus népe eximiú: Quid Sacellú illud speciosú: & táta artificú cura ex edificatú: i ipsius augustæ sepul chrú: cuius adhuc corpus supbissima i sepultura marmoreo lapide: ibi splédidissime fabrefacta: reconditú esse cernit. Adde crucis: Za- charie: & Michaelis tépla. quæ eadé augusta súma quadá dilligentia cōstruxit Mariæ quoqꝫ i rotundo ut appellát quod unico eoqꝫ ipso uastissimo tegit lapide. id náqꝫ i theodorici gotthoꝝ regis sepulchꝝ exedificatú reperimus. Téplú ité Martini i celo aureo: qd nominis mutatiōe Appolinaris i nouo dicit & Saluatoris: sup cuius pinacu lo: Idé gotthoꝝ Rex ereá statuá auro purissimo deauratá uariisqꝫ or natibus redimitá: ut gloriosú ostétaret opus erexit. quá & Carolus francoꝝ Rex quú totá fere subiugasset Italiá in galliáqꝫ rediret & p Rauenná iter faceret: subtraxit & i galliá detulit. palá testatus simi- lé se nūqꝫ uidisse: nec artificio nec ornatu celsioré. Adest & gotthicú templú quod gotthi gens licet ariane heresis labe isecta: sub sácti An dree nomine súmopere cōptá: & suis túc ædificiis admirabile cōstru xere. Sed id nup solo equatú & funditus deletum uidimus: pclaꝝ au té opus & multoꝝ annoꝝ labore: arx munitissima quæ modo táta uenetoꝝ ipensa erigit: paucis nup diebus absumpsit. Subinde Apol linaris i classe templú quidé splendidissimum narsetis Iustiniani du cis opa exedificatum. Porro Laurentii i cæsaria ædes quá Lauriciú i peratoris honorii cubicularium: i hunc modum fundasse legimus. Honorius cæsar Lauricio iussit: uti i cæsareo oppido apud rauenná: regale & speciosum sibi atrium edificaret. Is assumpta pecunia ad lo cum confestim accessit. ibiqꝫ basilicá laurétio martiri dicatá: edifici is ac magnitudine pclará cōstruxit: & cum omnia consumasset ad i- peratoré rediés: ut expletum sibi opus enunciaret. cæsaré mox tur-

batum inuenit. Iamq; inuida maliuolorum fraus: iperatoris aures tēta uerat. Interogatus demum lauricius si comissum sibi opus expleuisset: & imperialem aulam extruxisset: omnia se fide confecisse respondit. Quo audito cæsar tacitus quieuit. Cum autem ad ea loca profectus fuisset honorius. sublimia conspicatus edificia: Lauricii opus preter multorum expectationem summæ laudauit. Non mediocris utiq; honos Rauennæ fuit. ipsum Cæsarem honorium alios ité quosdá cæsares: ex urbe rauénā aliquādo diuertisse. Extat & ædes Iohānis baptiste: cuius baduarius quidā fundator extitit. At quoniā natio & stirps eius scriptis minime mādate sūt nos illā ignorare non est mirū. Quid templū mariæ i portu quā Petrus quidā peccator romanæ ecclesiæ cardinalis erexit edificiis ac ornatu sublimé: & alia insuper isignia monasteria: ac basilicas magnificentissime constructas temporibus illis fuisse cōperimus. Quæ hic nominatim describere lōgū esset. Ea uero amplissimis cōdonarunt patrimoniis: Hinc habent Cathedralis huius urbis ecclesia: & septé alia monasteria: possessionū ius amplissimarum i exarcatu Rauēnæ & i omni agro qui tunc ad rauēnaté spectabat iurisdictionem. Qui quidé ager & exarcatus: ab apenino mōte picenū inter & padū placentiā usq;: & ultra padū ad mincii amnis fluenta: in paludes & mare adriaticū protendebat. Nā quicqd a placentinis & agri papiensis finibus: padū inter & apeninū: ac paludes: stagnaq; uenetorum & adriaticū pelagus pertinet ad ariminū. Quā quidé ciuitaté & quicquid intra Isaurum. Cui fluuio nunc folia est nomen: Apeninūq; & adriaticū mare continet rauennati Iuri & exarcatui subditū fuisse ostendit cōsuetudo iuris: ab exarco dicendi usq; ad hæc tépora obseruata. Exarchatus auté principatū significat nā magos græce latinis princeps: Extat præterea donationis factæ ab iperatore Iustiniano ecclesiæ prędicti: pars formulæ in hæc uerba. Sancta mater rauēnas ecclesia: uere mater: uere ortodoxa: cū ceteræ multæ ecclesiæ falsā propter metum & principū terrores superinduxerint doctrinā: hæc uero catholicā tenuit fidé: nūq mutauit. fluctuationem substinuit. sed a tempestate quassata imobilis permansit.

Abuit præterea urbs ipsa portū olī insigné ad classense castellū ciuitati satis propinquū: qui adeo patens & nauigiis tutus fuit: ut illū iperatores ac reges per multi elegerint: ubi suā classem perpetuo tempore expeditā conseruarent quæ aut subitis i tumultibus: aut de

ſtinatis in belloꝝ apparatibus:Illiriū:Epirū Macedoniā.Achaiā:propontidē:pontū:Cretam.& cyprū:directa nauigatione celerius petere poſſent:q̄ ſi ex urbe roma aut aliis italiæ littoribus ſoluiſſent.Nuper uero portus ipſe pene clauſus eſt ut nedū triremes aut dromones.ſed nec ſcaffā piſcatoriā lembū ue perferat.Cuius quidē rei cauſā fuiſſe non dubitamus.ſapis fluuii & alioꝝ.fluminū:qui portū illum facerē conſueuerunt auerſionē.Nā aliud ī mare hoſtiū:quod gerua ſium dicitur:multis ante ſeculis ſibi ſapis fluuius effecit.Alii uero ad urbē declinantes:adriaticū mare aliud per hoſtiū influunt.eſt quidē ignorantibus:& ſi a maioribus ſcripta ſunt incredibile dictu.uel portū eius magnitudinis uel oppidū in claſſenſi loco fuiſſe.eum tamen quē diximus portū:moles quedā mire magnitudinis ac ſtructure.tūc ut apparet aquaꝝ fluctibus obiecta. necnon turris illius quā ad portū illū fuiſſe legimus:de qua lucerne noctu portū nauigantibus indicarent.fundamenta nuper reperta nobis euidentiſſime oſtendunt.quā quidē turrim aſſerit Plinius:omniū maximā fuiſſe.quas romanorū imperii portus alicubi habuerunt.

Rbem Rauennam adeo nobilem & præclaram fuiſſe reperimus ut illam ab initio non niſi uiri nobiles & generoſi:& qui aliquo eximie uirtutis ſplendore eſſent inſigniti:uti fama eſt eaq; haud tenuis tantum modo inhabitarent.plebeis uero & ceteris omnibus habitanda loca extra urbem deſignarunt.Hinc cæſareum:caſtellum paꝝ ab urbe diſtans condidere.quod poſtea etiam muris cinxerunt quorum adhuc fundamenta uiſuntur:ut meo artifices perpetuam traherent habitationem.Ex quo quidem oppido priſcianum uinctorem ī arte grammatica eminentiſſimum oriundum non deſunt qui conſtāter audeant affirmare: Aliud quoq; oppidum ad claſſicanum portū: quod claſſenſenſe appellabatur.ut ibi mercatores conuene & ceteri omnes qui pro commutandis emendiſq; inuicem rebus aſſidue confluebant cōmorarentur.propenſius edificarunt.quod ab leoprando longobardorum rege poſtea deletum fuiſſe legimus.Ex quibus & ſi non alia adeſſent inditia liquido perſpici poteſt: quæ & quanta rauennæ urbis nobilitas potentia dignitas & opulentia fuerit.Pictura item quedam teſelato opere facta.quæ ſpetioſa & elegans in beati Martini in cælo aureo æde : alias ut diximus ab theodorico conſtructa cernitur . tum urbis rauennæ : tum claſſenſis oppidi

antiquam pstantiā indicat. Id opus Theodati regis q tunc occidentale obtinebat imperium fuisse coniicimus. Quo ĩ loco multa uidimus: quæ & scripta credere difficile nobis erat. In pariete enĩ q ad dexterā est. Rauēna q̃lis tunc erat ĩ hunc modū depicta est: porta aurea Claudii Tiberii opus q̃lis nunc extat: ꝓpinquā hēt ĩsignē beati uitalis ædē: magna ex parte nunc integrā. Palatii itē illius excelsi qđ tanta cura impensaq; theodoricū ædificasse: cassiodorus sæpe cōmemorat & aliaꝝ ædiū ut ĩ pictura apparet supbissimaꝝ nullæ iā diu uel minimæ cernunt̃ reliquiæ. Sed illud ĩ oĩbus cernere ē admirandū ꝙ ad oēs additus q portæ aureæ & ædi sancti Vitalis bini palatio autē quaterni erāt: nec ligneæ nec ereæ nec ferreæ erāt ualue. Sed ĩ ea quā ducū regū ac imperatoꝝ iustitia & potentatus præstabāt securitate cortinula ut apparet aurea quā uelū appellare consueuerunt ꝓ ualuis & foribus utebant̃. Indicāt p̄ter picturā arpagiunculi ex ære q in sūmā hostioꝝ quæ Vitalis bina sancti ædē hēre diximus adeo tenues sunt ut cōstet eos nihil p̄ter cortinulā sustentasse. In pariete autē sinistro eiusdē beati Martini ædis classense oppidū tātis ædificiis ornatū fuisse apparet ut stupendū sit nulla ipsius fundamenta nullam partē præter ædē sancti Apolinaris quæ adhuc extat insignis ac sancti Seueri magna nunc ex parte colapsam & pene deletā necnō eius olim portus mollē de qua supra diximus: alicubi uel in silua uel ĩ uepribus inueniri. portum etiā illum quē adeo patentē & nauigiis tutū ostendimus ac turrim illam maximā pictura ipsa euidentissime nobis ostendit.

Ed quales olim Rauēna urbs uiros ac ciues habuerit ĩ præsentiarum licet ostendere. Veteres nostri & natu maiores: aditus portas & propugnacula quædā: ex ipsis denoĩata sūma cura in muroꝝ urbis ambitu construxere. uel ut aliqui tradunt ædes ibi proprias habuere. Cuius rei aliquæ quæ nunc extant portæ & propugnacula fidem faciunt. Andrianam portam: ut ab aliquibus exordium capiamus ab Andriana egregia quondam familia nomen traxisse non dubitamus. Anastasiā uero portam ab Anastasio quodā de honestis stirpe uetustissima: quæ sicut accepimus nobilissima quidē & generosa olim fuit: e qua clarissimi olim uiri & omni laude atq; gloria digni prodiere: inter quos fuit beatus Ramoaldus cameldulensis heremi ordinis erector. Gazū quoq; ubi olĩ aditus qdā fuit. & nūc ꝓpugnaculū: a nobili & quæ adhuc ĩ corneliēsi urbe p̄clara uiget. Comitum de

gazo familia. Aliud uero ꝓpugnaculũ quod polentesia dicit͛:a claris sima ac potenti quondã familia polentesia e qua præstãtissimi & generosi eius urbis ciues fuere a quibus castellũ polente conditũ fuisse credimus Pusterula turris quædã a pusterula domo quæ dudũ nobilis & clara fuit sibi id nomen uendicauit. Alidosia turris quæ ĩ hodiernũ tempus Almerici lidoxii dicitur:siue ab alidosiis quæ olim nobilis & potens habita est familia nã foro cornelii ætate nostra multisq̃ oppidis impauit. siue ut quidã perhibent quod uerius esse credo ab almerico quodã ex generosa & illustri dudũ cuniensi familia progenito. Ex hac enĩ urbe eã familiã genus suũ duxisse cõperimus. hinc nomẽ sibi turris aucupata ẽ. At ubi in ciues eius urbis egregios uirosq̃ prestantes incidimus. nõ omittendas esse decreui præclaras duas olim familias quæ non modo eã ciuitatẽ sed uniuersã fere flaminiã. Illustrare ac decorare potuissent. & in primis generosa trauersarioꝝ domus:quæ genere opulentia ac dignitate præstãs fuit:& polentesia gens haud inferior trauersarie habita:ex ea nanq̃ fuere q urbẽ nostrã Arriminũ:& oppida permulta aliquando ditione tenuerit Comites item maluicini:e quibus fuere in re quidẽ militari uiri perillustres qui bagnacaballo & oppidis etiã quibusdã olim predominati sunt:ex hac enĩ urbe & ipsi ortũ habuere. Alios cõplures generosos & præstantissimos ciues ac honestissimas quidẽ familias adducere possem:quæ & nobis eius urbis claritatẽ maximã ostenderẽt. Sed eas ob claritatẽ suã publice cognitã missas facere consilium fuit. At quando iacta in fallor sunt fundamenta:quæ generosã urbis uetustatẽ amplitudinẽq̃ nobis satis probabiliter insinuant. Nunc locus iste deposcere uidet͛ ut ex multis pauca de sanctitate ac dignitate præsulũ eius urbis:& gestis quibusdã dicere uelimus e quibus urbis splendorẽ præstantiãq̃ ostendi posse non dubitamus.

De dignitate presulũ Rauẽnæ & eorũ sanctitate.

Cclesiã rauennatẽ floruisse olim:& mira quadã ac incredibili sanctitate prestitisse oẽs affirmãt:ita ut æqualẽ fere suo tẽpore post primas sedes nõ habuisse dicere ausim. Nã martires & confessores plurimi ecclesiæ ut legimus rauẽnati presiderũt. Quosdã autẽ eorũ a spiritu q̃dẽ paraclito:in columbæ spetie dignatione mirabili delectos fuisse nemo dubitat:quorũ aliqui licet rudes essent & litterarũ penitus ignari:eã tamen post electionẽ ĩ uiros repẽte eruditissimos:& sapiẽtissimos:ac si litteris & sapientie ætate oĩ eos uacasse contigisset euasere. Et si eorũ uitæ sanctimoniã:si mo

rũ grauitatẽ si deniq3 gesta pcurrere tantũ modo uelĩ imensum qui dẽ uolumẽ excresceret. Itaq3 eorũ dignitatẽ q̃ breuissime pstringere curabo. Præsul igit̃ rauẽnas metropolitanã quidẽ potestatẽ ac iuris dictionẽ: sup episcopos sexdecĩ cõsueuit habere. quorũ hic nomina haud alienũ erit interserere. Arriminensẽ scilicet: Cesenatẽ: Ceruiẽsẽ: Foripõpi liensẽ: saxenatẽ: liuiẽsẽ: fauentinũ: corneliensẽ: brintinensẽ: bononiensẽ: Mutinensẽ: Regiensẽ: parmensẽ: placentinũ: ferrariensẽ: Adriensẽ & Clomadensẽ. Quos omnes ĩtra Rauẽnæ exarchatũ constitutos esse uidemus. Ipsũ insup rauẽne presulẽ: ab Valẽtiniano ĩperatore, ornatũ fuisse constat palio ex cãdida lana cõfecto quo solus tũc ĩperator uteret̃. quod quidẽ supbiæ incentiuũ fuisse coniicimus ut præsul rauẽnas cũ romano põtifice de principatu cõtenderet: nã multas ĩter se ut legimus cõtẽtiones habuere. Ita ut rauẽnas ecclesia tandẽ a põtificis romani ditione subtracta, prsus uideret̃. Sed postea Agatonis romani põtificis tẽporibus: ecclesia ĩpsa rauẽnas Romanæ aq: ut pxime diximus: iã pridẽ desciuerat est subiecta. Theodorus p̃ erat tũc rauẽnati ecclesiæ archiepiscopus: quo ẽt tẽpore alter Theodorus caliopa exarchus Italiæ erat clerũ rauẽnatẽ tunc magnũ: Is archiẽpus p̃ter quorũdã ex p̃decessoribus morẽ: seuera districtione in bonis moribus cõtinebat. unde maximas ĩ illũ inimicitias exercebat: fame autẽ plane ĩcohata multis ac fere omnibus opitulabat̃ archieps. Sed maior fuit quorũdã ĩportunitas, q̃ ut illo℞ ingluuiẽ luxuriaq3 potuerit explere. hinc detractiones primũ & susurrationes auditæ sunt. Auaritiã archiẽpi tenacitatẽq3 damnantiũ fame postea inualescente. ab occulta mordacitate multi proruperunt in apertã archi episcopi uituperationẽ: eos tamen ut potuit largitione pontifex conatus est demulcere. Dies aduenit sacratissima. Natalis christi. cõuenitq3 ex more ad ortũ solis rauẽnæ populus in Apolinaris ede. quæ ĩ classensi loco etiã speciosissima uisitur. expectabaturq3 archiẽpus qui missarũ solemnia celebraret. sed omnis clerus secessione facta: illũ in archiepiscopio destituerat. Cũ uero sol iã ĩ meridiẽ ascendisset exarchi opera reductus ad archiepiscopũ clerus: illũ ad maritris ecclesiã deduxit. Qua stomacatus ĩ dignitate archiepiscopus: ad agathonẽ romanũ pontificẽ se contulit: & rauẽnatẽ ecclesiã romanæ subdidit, ut nõ ultra romano par foret rauẽnas presul quod multi antea dicere præsumpserant. sed rauẽnas pontifex aut qui a clero & populo rauẽnati deligeretur: romã pro confirmatione cogeretur accedere. Cæte℞ hæc omittamus nam quædã alia recensenda locus iste deposcit. ut

scilicet q̄ breuius possim scribere incipiā.p quos fides catholica rauē natibus tradita.& primitus insinuata fuerit.& quædā demū præsulū gesta:quo nostrū prosequamur institutū.Apolinaris siquidē primus fuit qui fidē christi rauēnæ disseminauit.natione ut historiæ ferunt Anthiocēus.grecis uero & latinis litteris apprime eruditus.Hic post q̄ ab apostolorū principe ordinatus est pontifex.rauennā nobilissimā italiæ tunc ciuitatē.& multarū metropoli urbiū missus est. Vbi christi fidē diu prædicans.multos ad catholicæ fidei agnitionē perduxit.per quē & dominus signa & prodigia multa ostendere dignatus ē:cecos scilicet uidere:claudos ambulare:leprosos mūdari.ægros omni ab infirmitate conualescere.mortuos deniq3 ab inferis resurgere faciens.Tandē multos post labores sanctā rauēnæ ecclesiā:& ipsam quoq3 urbē suo quidē martirio consecrauit.Quā & eiusdē uiri meritis præcipuis:præ ceteris omnibus ecclesiis adeo clemēs ipse & uere pius dominus christus insigniuit.ut postq̄ præsul ipse sanctissimus corona martirii laureatus migrauit ad sidera.duodeni instar apostolorū:p multa quidē annorū curricula duodecim sibi successores ordinaret.nō humana electos industria.sed superna potius accitos clementia.nā super eorū capita:demissa celitus colūba: delectos esse legimus.Aderitū scilicet uirꝝ sāctissimū Eleucadiū philosophū grecis latinisq3 litteris eruditissimū:Marcianū.Calocerꝝ.Proculū: Probū:Datū:liberiū:Agapitū:Marcellinū:& Seuerꝝ.qui ultimus fuit præsulū:in quorꝝ electione:spiritus sanctus diuina quadā prouidentia descēderet.Multa uero eius leguntur prodigia quorū aliqua hic pro nostra in hunc diuū pietate percurrere: nō erit isuaue. Quodā die dū sacra missarꝝ solemnia uir sanctissimus celebraret. lectorq3 siue ut appellant subdiaconus epistolā astanti populo de more solito recitaret.pulpitūq3 asscendisset beatissimus uir i extasi repente factus est.Ministri uero existimātes q a somno fuisset oppssus:eius latera ut excitarēt cōtingunt ille tandē:ut a graui sōno se erigēs:qd mihi molesti estis inqt? licet.n.p̄sens hic uobis uiderer.alibi tamen me nup fuisse ueli uos nō ignorare.At illi ubi fuisset scisitātes:ait in mutinēsi nup tēplo aderā ubi fratris mei episcopi Geminiani ipsius templi antistitis oīpotēti deo animā cōmēdaui:ibiq3 cōmoratus donec i sepulchro corpus cōderet.Ciues aūt ut fidē eorꝝ caperēt:ad urbē mutinēsē nūtios mittūt.Qui cū ad locū p̄fecti fuissēt:de die ac hora qua btī geminiani ex uita migrasset ad dominū.diligētissime ab ciuibus scisitantur. At illi nonne pontifex uester Seuerus eius

animã cõmendauit.& donec sepulchro corpus traditũ est hic morã traxit:& deide a nostris repete oculis euanuit.His auditis mox nũcii redeũtes:Rauenatibus hæc omnia renũciauere.Aliud quoq₃ memoratu dignũ is diuinũ uĩ opatus est.Tantæ quidẽ sanctitatis fuit ut ipse etiã obitus sui diẽ proximũ uiderit.Nã celebratis ex more diuinis misteriis.sacrũ domini corpus & sanguinẽ cũ sũpsissent stola indutus pontificali.cõuocato ad se clero ac uniuerso populo:de fidei integritate:unanimitate:atq₃ fraterna dilectione prolixius sermonẽ habuit.quo finito ad sepulchrũ ubi uxor & filia p̃desunctæ iacebãt accedens.uiuus ingredit̃.& quoniã nimis angustũ erat sepulchrũ:sui & prædefunctorũ minime capax.p̃mortuis iã uxori & filiæ ut sui sepeliendi locũ sibi cõcederent mãdat:ad cuius uocẽ uxoris & filiæ ossa quælibet hæc quidẽ dextrorsũ illa uero leuorsũ se cõtrahunt.& capacẽ inter se mediũ locũ sanctissimo uiro tribuũt.Vbi deniq₃ humilis prætiosã deo animã reddidit.Sed uideo me lõgius q̃ ꝓpositũ erat euagari.Permultos alios insup sanctissimos præsules eidẽ maiori.Rauenatũ tunc præfuisse legimus.Quorũ aliqui ob eorũ uitæ sanctitatẽ nõ omittendi sunt.liberiũ primo post apolinarẽ.xiii.Probũ florẽtiũ:alterũ itẽ liberiũ.Vrsũ.aquo templũ maius & ĩ odiernũ ursianũ denominatũ erectũ est.colũnis marmoreis spetiosissimisq₃ lapidibus ac uariis ornamentis & figuris texelatis exornata.Præsul.n.ipse plebẽ dei tunc diuersa p loca uagantẽ:in ouile unũ colligere sũmopere studuit.A quibusdã postea aliis põtificibus:id multipliciter uarieq₃ decoratũ fuisse cõperimus.nã altare illud ac testudinẽ argenteã:splẽdidissime & mira quadã artificũ industria exornatã extruxere:ut par illi nullũ italia minime habeat.Omitto p̃ciosa uasa & alia quidẽ ornamenta:quæ plurima eã basilicã nouimus habere.Omitto beatoꝝ corpora cõpluresq₃ reliquias:eadẽ in ecclesia recõditas.quæ omnia & splendorẽ ipsius maximũ & amplitudinẽ ostẽdunt.Post ursũ uero petrũ petriani tẽpli fundatorẽ.cui nullũ certe tunc templũ edificiis ac ornatu simile fuisse credimus.in quo & tercẽta altaria fuisse legunt̃ præciosis lapidibus uariis itẽ figuris mirũ in modũ ornatũ auro itẽ & argento sacrisq₃ uasculis ualde refertũ fuisse scribit̃.Quo in tẽplo pictura quedã ymaginis saluatoris erat adeo spetiosissima:& dei filio dũ in carne esset similis:ut similiorẽ aspicere posset nemo.De q̃ hæc ipsa legisse memini.Quidã in heremo pater.dominũ toto cordis affectu sæpissime orauit:sue ĩcarnationis formã ut sibi dignaret̃ ostendere.p multũ itaq₃ tẽpus in ea oratione p̃seuerans:diuino tãdẽ nutu

orāti illi uir candidis indutus uestimentis:& angelico habitu: nocte quadā astitit dicens:ecce exaudita est oratio tua. Surge uade in ciui-tatē quæ classis dicitur:& ibi templū petrianū quære:quod cū ingres sus fueris supra eius templi fores suspice. nam uti optas qualis in car-ne fui me pictū in parite cernes. Qua uisione non paꝝ lætatus: ipse pater heremū linquens iter aggreditur:& ad eā properat ciuitatē ten dens quo nesciebat. Duo statim ei tunc leones comites fiunt. longa tandē post itinera urbē applicuit. Cū autē templū una cū leonibus ī gressus fuisse:eā imaginē ditissime sūmo studio quæritauit quā cum tandē inuenisset pronus in terram cadens aspexit inquiens. Gratias ago tibi deus meus:qui non spernis in te confidentes:nec mortē desi deras peccatoꝝ sed inuocantibus te exorabilem præbes. Ecce nō se-cundū mea merita sed tua pro īmensa caritate: desideriū seruuli tui dignatus es implere. Iā saciatus sum thesauro cælesti diuitiisque lo-cupletatus. suscipe ergo animā meā deus & illā in cælestē aulā duce-re digneris:ut ad cenā inuitatus agni mereas tuū ingredi regnū & ad tuā sedere mensam. Quibus dictis inter rugientes ibi leones spiritū deo reddidit. At leones humū mox ceperunt pedibus scalpere: quasi cuperent diuini uiri corpus sepelire:plus interea populus accurrit:et fossoria mauu tenens:nimio cū timore:ac ueneratione lambentibus eius uiri mēbra leonibus:& lachrymas ut potuerunt quasi fundenti bus:corpus ipsum exanime diligentissime tumulauit. Tunc uero leo nes unus ad caput alter ad pedes rugitu magno perstrepentes: atque eoꝝ colla diuini corporis tumulo submittere cupientes: ambo ibi tandē interiere:quos & iuxta beati uiri tumulū sepelire populus ipe curauit. Sed longe nimis spaciatus sum dū petrianæ ædis dignitatem ostēdere cupio. Huic uero Neon successit tēpli Petri maioris auctor quæ miris edificiis ac ornatibus adhuc ī urbe cernit᷑. Superātius itē fuit cuius tēpore ecclesia sanctæ Agnetis erecta est. Ioānes insup uir sanctissimus qui & angelū uidit cuius tēpore Athila hūnoꝝ rex cui flagellū dei cognomen fuit. Italiā atroci & sceuissimo cū exercitu in gressus est:qui eū italiæ fines pene uastasse:ciuitates & castella pmul ta subuertisset:& populoꝝ corpora mucrōibus iugulasset: ad oram rauennatē tandē properanter animū conuertit ut & illā rapinis īcen diis ac ferro deuastaret:præparato igitur exercitu iter ingreditur: & ad eā festinat urbē. Ac sanctissimus præsul Ioānes magnis præueni-ens fletibus:lamentationibusq; sese orationi dedit. mortē supplex a deo petens priusq̄ a perfido & sceuissimo hoste urbē suā opprimi ac

excindi uideret. Itaq₃ uir sanctus nocte tota puigil. suis ꝓ ciuibus ad dominũ præces effundere nõ desinit. fixis ĩ terra genibus expãsisq₃ ad cælũ manibus dicens. domine deus cuius opa ĩenarrabilia sunt exau di seruũ tuũ humilẽ & peccatorẽ: suscipe piissime pater orationẽ me am: & quas ꝓ ciuibus meis fũdo. lacrimæ ad te pueniãt. Postq̃ uero o rationẽ cõsumauit. lacrimaꝝ rore aspersus de loco surrexit. Postridie uero ĩ diluculo. uir beatissimus q̃si missaꝝ solẽnia celebraturus. sto la ĩdutus põtificali. cũ sacerdotibus & uniuersi cleri põpa publicoꝝ de more uotoꝝ. ad regẽ athilã: qui ĩ agro iã rauẽnati castramẽtatus e rat iter accelerat. Rex igit̃ ubi uiꝝ sanctũ ad se properantẽ: & suis cũ sacerdotibus & clericis psalentẽ uidisset Tãta diuina fuit ꝓuidentia ut regis nota solũ ferocitas deposita sit. sed ꝓ sanctissimo uiro aduer sus aliũ quẽq₃ iã ipse dimicare paratus esset. & quos ante pditurus ue nerat nunc defensurus oĩno uideret̃ Ait. Vnde uiri isti candidissimi psalẽtes ueniunt. aut qd sibi uolunt? Nũq̃ ꝑfecto huiuscemodi uiros mihi uidere cõtigit q niue ipsa cãdidiores ac cæteris forma p̃stantio res existãt. Et q inter eos medius est angelus mihi certe uidet̃. Cui ad stantes respõderunt. Rex ĩuictissime: Vir iste. quẽ ĩter cãdidatos me diũ cernis. ad te supplex & plorãs ueniã & misericordiã petiturus ac cedit. Vtq₃ tãte urbi florentissime parcas & illesã serues: benignitatẽ atq₃ clementiã tuã ĩplorat rogatq₃: Nec. n. ignorat plurimũ uirtutis ac fortitudinis aĩ tibi insitũ. plurimũq₃ roboris & ferocitatis militi bus tuis ĩgenitũ esse. Vnde tuo isto ĩgenti & ualidissimo exercitu u nũquodq₃ oppidũ uel munitissimũ expugnare facile possis. Proinde uir iste sanctus ꝓ filiis suis aĩam effundere malle decreuit q̃ perpeti eos rapi bellorũq₃ more trucidari. Rex autẽ cũ ĩtellexisset eũ uelle ꝓ filiis suis obire ĩterrogauit quonã mõ uir unus tot filios ex se gigne re potuisset. Illi uero nõ ex cõceptu carnis aut sãguine sed spiritu sibi adoptatos filios esse respõderunt. eoꝝ. n. curã gerit: salutẽ custodit: & ꝓ eis oppetere nõ formidat. Audiẽs itaq₃ rex uerba huiuscemodi uehemẽti admiratione tenebat̃ & p̃stupore ĩ uerba prorumpere nõ poterat: At paulopost ad sanctissimũ Iohãnẽ cõuersus ait: Ecce tibi oĩa ꝓ uotis cõcedo: unũ tamẽ ẽ quod abs te uolo: Ciues enĩ tui ut cõ iectura asseq possũ multũ ĩgenio & astucia ualẽt: nolo ut me fraude aliqua decæptũ p̃dicare queãt: Quod mihi exercituiq₃ meo non par uæ ignominiæ foret: Sanctitas. n. tua adeo cor meũ placauit demul sitq₃. q̃ p̃cibus tuis refragari minime possũ: Pergito igit̃ celeriterq₃ cu rato: ut cõfracta muri parte: portisq₃ ĩ terrã stratis mihi & exercitui li

ber urbis pateat igressus:p mediã.n.urbẽ trãsire decernimus: nulli q dem nocere uolẽtes nec ulllas moliẽtes isidias:hoc ideo cõstituimus ne qs dicat:rauẽnã demoliri aut subiugare nõ potuit:sed ibi cũ exer citu suo cõtritus est.aut terga dedit:& i fugã uersus est:Itaq rex fidẽ sãctissimo uiro adhibẽs Rauẽnæ fines oĩo egredi pollicitus est:Mox igitur beatissimus psul ad urbẽ rediẽs sũma cum celeritate de cardini bus portas excuti iussit murũq cõfringi:atq aditũ regi patefieri: Sic postera i luce aduentãte Rauẽnã Rex ipse igredit cũ oĩ exercitu stra tas humi portas equoꝝ pedibus calcãs:cui uectes cũ clauibus i subdi te ciuitatis idiciũ oblatæ sunt:Ciues uero magno pculsi timore regẽ formidãtes gemẽtesq lacrimis & suspiriis cæleste iuocabãt dominũ: Rex itaq procedens ciuitatẽ absq ciuiũ lesione egredit:cũctis passim ciuibus imẽsas deo gratias agẽtibus:Cæteꝝ nehimis nostra ptrahat oratio hæc i presentiaꝝ de sancto uiro dicta sufficiat:Successit inde petrus rauẽnas:Vir sanctissimus & litteris eruditissimus:q plures ser mones ac homelias edidit:Aurelianus:itẽ Ecclesius:is q templũ ma riæ maioris ædificauit.Post hos Vrsicinus atq Victor q altare argen teũ in maiori tẽplo ac testudinẽ illã:ex argẽto purissimo tã splendi dissimam erexit.Maximianus quoq uir miræ sanctitatis qui templi beati Andreæ fundator extitit.in qua corpus eius reconditũ esse cõ spicitur.Idẽ etiã mariæ templũ in ciuitate polensi.& multas alia tẽ pla summa religione construxit.Qui quidem licet alienigena esset quod nũq antea contigerat tamen rauennatem adeptus est pontifi catum.& in hunc ut legimus modum.Nam cum in templo polensi diaconus esset die quodam in orto ut semina iaceret terram fodie bat.forte autẽ terrã subleuans quoddam uas fodiendo reperit.quod cum aperuisset & aureis nũmis refertum uidisset cõsilio statim exco gitato eo q res diu latere non poterat bouem occidit euacuatumq eius uentrem & subtulares quales ex hircorum pellibus fieri potue runt.aureis illis repleri numismatibus sumopere curauit.Reliquam uero thesauri partem constantinopolim profectus.ad Iustinianum tunc imperatorẽ detulit.Quã augustus cum accepisse post gratiaꝝ actiões an eo plus ibidẽ fuisse diligẽter exqsiuit:at ille nihil amplius nisi quãtum ipse i uentrẽ unnm:& par sotularium expo suisse. Puta uitq Cæsar q de uictu corpis & pedum calciamentis diceret.Interea cõtigit ut uictor ecclesiæ rauẽnatis archiepiscopus e uita discederet. Ciues que Rauẽnæ ad iperatorẽ ut palium postularent p electo iã p sule oratores mitterent.Impator autem cui aĩo insedebat.uelle beato

Maximiano pro ea quā in se fide demōstrarat parē referre gratiā læ-
gatis præcepit ut paucos dies expctarent. Moxq̧ Maximianū uiꝝ sā
ctissimū: a Vigilio pōtifice qui tunc ī ciuitate patraꝝ apud Achaiā re
sidebat archiepiscopū tēpli ꝑtis creari consecrariq̧ studuit. Quibus
pactis dato ipsi palio rauennā misit. Quo cū aduētasset rauēnatibus
eū suscipere nolentibus apud basilicā beati Eusebii. extra ciuitatē: ali
quādiu moratus est. Tandē uero reconciliatis sacerdotū ac ciuiū ani
mis: maxima cū iubilatione susceptus est. His etiā annumerādus est
Agnellus qui ut coniicio agathæ templū exedificauit. ī qua & postea
sepulturæ mādatus est. Petrus itē senior a quo & sancti Seueri tēplū
ī classensi olim oppido ædificiis sublimibus cōstructū est. Preter hos
fuit quoq̧ gratiosus uir sanctus multa laude dignissimus præsul. q
plura de rauēnatibus ciuibus ciuitateq̧ ipsa prophetico afflatus spū
longe ante prædixit Multos porro alios ꝓsules rauēnas habuit tem-
plū sapiētia: moribus: & sanctimonia insignes: quos hic nominatī re-
ferre longū esset. atq̧ id libelli modū excederet. His igiť cōtenti eri-
mus. Si prius tamē duo nostroꝝ tempoꝝ miracula magna quidē stu
penda conscripsero. quæ & ceteroꝝ: nobis fidē ꝑstabunt. & rauēnatē
urbē plane ostēdent. magis sāguine martiꝝ & præsulū sāctitate. q̄ ar-
mis semꝑ munitā extitisse. Fuere tēporibus Galaotti malatestæ arri-
mino dominātis: qui ad eū profecti dicerēt urbē rauēnā ciuibus fere
omnibus & tyrāno guidone polētesio ob pestilentiā ī agro cōmorāti
bus. faciliter ab ipso capi posse. Quod cum audisset & ab exploratori
bus ita esse ītellexisset. Haud factu difficile existimās: etiā si ui atq̧ ar
mis id agendū esset. Ad hoc cōficiendū militū q̄ maximas potest co
pias parat. Rusticanoꝝ etiā multitudine nō parua ex agris collecta.
die cōstituto magno ītinere rauēnā petere cōtēdit. O res admiranda
& oībus seculis inaudita. Cū iā rauēnæ noctu appropiquaret. murosq̧
q̧ cōspiceret & nō nulli iā admotis scalis eos cōscendissent tantā pro
menibus armoꝝ atq̧ hoīum copiā uidere uisus est. ut nō uacuā ciui
tatē sed ut ita dixerī xersis exercitū ītus esse existimaret: īter quos fa-
cibus accēsis & ferro accīctos: uidere uisus est beatos martires ac Ra
uēnæ patronos Vrsicinū & Vitalē. Quibus ad modū ꝑteritus excla
mauit. Plane ego deceptus sū. Atq̧ ī hostiū manus me ꝑditū esse cō
spicio. Nec parui sane faciendū sibi uidebať si arriminū īcolumis re-
dire potuisset. Itaq̧ attonitus e uestigio celeriori gradu q̄ rauennā ue
nerat arriminū cōfugit īq̧ fuga luminibus captus est. nec multo post
obiit. Tres ꝑterea ex his qui menia cōscenderāt a Guidone tumultu

exaudito capti. laqueo suspési sunt. Atq; eo mõ ciuitas ab iminéti periculo: optimi dei auxilio & sanctorum psulú pcibus liberata é. Aliud pterea facinus referá magnum & admirabile & supra hoium fidem. Paulopost ubi Rauéna sub æquissimum uenetorum ipium deuenerat Guido Antonius Máfredus Fauétiæ tyránus cum agresti hoie & q busdá militibus q a uenetis i psidiú missi Rauénæ hitabát: de pdéda sibi ea ciuitate cõspirauerat. Cuius facinoris pficiendi modus haud i epte iter eos talis excogitatus é. Mitterent siqdé primú cum rustico hoie ad uiginti pedites. qui curru fruméti manipulis onerato abditi i urbé ueherent: atq; ipse rusticus põté cum iá plane dimissus eét: primus occupare & i eo simulata currus uel iugi fractiõe subsistere donec hi milites q iter manipulos latitabát: ad portá urbis adrianá pontéq; occupandum desiliissent. Subinde milites cõiurati Rauénæ habitantes súmo mane itro p uicos eidé portæ ppinquos passim uagarent mox ad oém tumultum ad portá ipsam ex altera pte occupádá accursuri. Cæterum qdringéti equites & totidé delecti pedites: Guidõe benzono duce: cú iá oriri dies uideret: rauénæ appropinquátes in loco toresii ualde urbi ppinquo latitarent. Ut signo dato q uoce hois fieri potuisset ex isidiis ad ciuitaté cursu qdé celerrimo pperarét. Cõuenerát auté uti linteo haste circunligato: qprimú rauénates milites portá aggressi forent signú p mœnibus darent. Postremo psæpe missis núciis ad Guidoné Antoniú: q fere p unúquodq; mille passuú de certo itinere militú referrent: sequeret ipse magna cú ciuiú fauentiorum & hoium agrestiú multitudie: quos eo i agro audacissimos esse cognouimus. Nec pfecto dubiú erat qn portá. & eá parte ciuitatis ac forum tenuissent priusq rumor ad ciuiú ac militú nostrorum aures peruenisset: aut quisq eorum arma cœpisset. Quod nisi deus ex alto pspiciés tá imane facinus patrari phibuisse. Quáta illo die cædes: quanta clades quanta calamitas ciuibus nostris illata fuisset: quando ipsi tyráni dé a qua nuperrime se liberauerát ferre noluissent: & illi ecõtra armati iá ferme tota urbe potiti eént: hoc firmato cõsilio tandé circiter Idus iulias dies facinoris cõficiendi aduenerat. Dúq; oia parata essent milites pmittunt: q cú raffanariæ flumé circa uigiliá secundá noctis traiecissent: nõ ultra pgredi sed aliquádiu ibi morari cõstituere ea potissimú rõe q nõ amplius q decé milia passuú a ciuitate distarét & essent loco siluestri & ab incolarum hitatiõe satis remoto: ne forte si ultra pgrederent aut strepitu pedum aut hinnitu equorum ré incolis patefacerent. Nec ení ulli dubium est quin re cognita: lõgo noctis spatio

p multa eis aduersa fieri potuissent. Igit oēs equis descendētes ibi cō
stitere. Dūq; humi qdā reqescerēt: alii inuicē cōfabularent. primū eq
eo℞ repēte iter eos tumultu exorto: ab ipsis aliquantū discessere. De
hic e uestigio qs credere posset cœpere milites: hinc īde p agros uelu
ti īsani & amētes uagari: pleriq; armati trāsamnē ferri: oēs uulnerari:
nec dum uulnerarent sentire nec a quo ictus īferrent dignoscere qp
pe q neq; sui neq; re℞ sua℞ meminissent. Itaq; oēs ea nocte sine mē
te huc atq; illuc errauere. Sed cū iā dies exortus eēt: cuncti sibi rescipi
scere uidebant. Tunc uero unusq; sq; sua & alio℞ uulnera cernere: ni
hil dicere: oēs admirari. Iā uidere potuisses magnā & admirādā facti
atrocitatē: & ipm Guidonē oculo euulso & tenui neruo pēdēte sau
um ac oēs alios mi℞ ī modū uulneratos. Cernere erat habenas falle
rasq; equo℞ īmutatas: hastas oēs ac thoraces cōfractos: nullūq; suis
sed alienis īuicē uestibus cōmutatis & nobilissimū quēq; sordidissi
ma ueste īdutū. Vidisses nāq; federicū comitē Vrbini pānosa tunica
uestitū: in sinu pateras qttuor habentē qs puero suo dederat post se
deferendas. Sed id certe mirabilius fuit cū multi letaliter uulnerati
essent nulli tamē eo℞ īteriere. Guido itaq; benzonus oculo quoniā
nō oīo erutus esse sed tenui neruo suspēderet: eo sūū ī locum reposi
to liberatus est. Quattuor tātū equos ī loco ubi cōstiterāt mortuos
reperire. Multa ꝑterea alia ibi cōtigere: quæ breuitatis cā ꝑtermitten
da censui quādo mihi satis dictū uidet ꝓ stupēda rei magnitudine.
Quæ adeo mihi īcredibilis uisa ē ut diu anceps fuerim scribenda ne
an penitus reticenda foret. Atq; eo uehemētius quoniā minores no
stri: rē istā secum putātes qsi id fictū & ꝓ falso iudicabunt. Qui si co
gitauerint a quibus ego iuris nec uno cōtentus id sciscitatus fuerim
q huic rei īterfuere: ꝑfecto existimabunt me magis uera q̄ falsa con
scripsisse. At si erunt nostris tpibꝫ q minime crediderint adsunt q hu
ius rei & uiri qdē egregii testimoniū ꝑhibeāt: ex qbꝫ aliquos q huic
rei īterfuere: quoniā clarissimi sunt noīare cōstitui. Federicū. s. comi
tē Vrbini principē firmanū Colā Antoniū equitē neapolitanū. Rai
mundū & Antonellū nucerenses. Scaramuciā romanum: & strenuum
Guidonē benzonū a quo℞ nōnullis & ꝑmultis itē aliis: tū īterrogās
tū ipsis ultro ꝑdicantibꝫ diligenter didici: hoc autē tā grāde & certe
īauditū miraculū optimi & maximi dei potentia: factū esse quis du
bitet: & beato℞ marty℞ præsulūq; nostro℞ auxilio contigisse. Profe
cto postq̄ ad aures meas ea ꝑuenerunt. Archiepiscopi gratiosi ꝓphe
tia sæpissime uenit in mentē: cuius ista sunt uerba. Rauēna urbs neq̄
q̄ ab hoste capieris: ue℞ paulatim destrueris īuidia. Ideoq; nunq̄ cō

pertum ē uel ui expugnatā.uel proditione captā fuisse nisi oībus aut maiori ex parte ciuibus sese dedentibus. Nā Theodoricus gottorum rex:licet ducenta milia armatoꝝ hēret:& eā triēnio obsedisset:tandē urbe nequaq̄ potitus est nisi icta pactione cū ciuibus & odoacro. Sed de p̄sulum sanctitate hactenus:nūc autē uetustissimas quasdā inscriptiōes & epigrāmata quæ marmoreis ī lapidibus cōcernunt cum qa antiquissimā illā eruditionē & nobilitatis uestigia præ se ferāt:hic īterserere nō erit ī iocundū:licet ī calce opis oīa ordine quodā appo-nere statuerim nō paruā urbis nostræ dignitatē ac uetustā excellen-tiā ostentāt. Omitto tamē quas dixi litteras ad portā aureā īcisas: sat est enī illas semel cōmemorasse. Aliæ quædā inscriptiōes pluribus ī locis reperiunt:& in primis apud diui Petri ædē marmoreo in sepul chro īscriptio uetustissima. Flauiæ Quīti filie salutari cōiugi raris sime. Lucius publicius italicus decurio ornauit:& sibi uiuus posuit: hic collegio fabrū militiæ rauēnatis:sextertios triginta milia non ui uus dedit:ex quoꝝ reditu quot ānis decuriōibus collegii fabrū mili-tiæ rauēnatis ī æde neptuni quā ipse extruxit die neptunalioꝝ p̄sen-tibus sportulis denarii bini diuiderent æde decuriæ uigesimæ octo suæ:denarii centeni qnq̄geni quot ānis darent:ut ex ea sūma sicut so liti sunt:arcā publicioꝝ Flauiani & Italici filioꝝ:& arcā ī q̄ posita est flauia salutaris uxor eius:rosis exornēt de denariis uigītiqnq꜒:sacrifi-cētq꜒ ex uiginti sextertiis:& de reliquo ibi epulent:ob quā liberalita tē collegiū fabrū militiæ rauēnatis īter benemeritos quot ānis rosas publiciis supra sepulchꝝ & flauiæ salutari uxori eius:mittēdas ex de nariis uigītiqui꜒q꜒:sacrificiūq꜒ faciūdū de uigīti sextertiis p magistros decreuit. Ibidē ēt ī porticu exteriore marmoreum sepulchꝝ extat in quo clarissimi poetæ Dātis alligerii corpus situ ē:cuius epitaphiū qꝫ sibi miꝫ cōposuit in ipso marmore incisum tale est.

Iura monarchiæ supos flegetōta lacus꜒q꜒ Lustrādo cecini uoluerunt fata quous꜒q꜒ Sed qa ps cessit melioribus hospita castris Actorem꜒q꜒ suum petiit fœlitior astris Hic claudō dātes patris extorus ab oris. Quē genuit pui florētia mater amoris. Alio ī sepulchro apud ædem scī Ioānis euāgelistæ. Aureliæ maternianæ coniugi īcōpabili q̄ uixit ānis mecū uigīti duobus:sine ulla qrella. Aurelius liberalis maritus. Itē eo ī loco. Sergia olympias sibi:& lucio sergio ruffo filio: & lucio caltilio tespio. hoc monumentū heredes nō sequit. Ad ædē scē Agne Diis manibus Aulius fabius onesimus uiuus fecit sibi & Mar-tiæ nimphæ coniugi optimæ. Apud ædem crthedralem.

Aureliæ matidiæ marcus aurelius Iustus:& aurelia marina:sorori & infanti dulcissime. bene meréti posuerunt. In eadem æde.

Bonis máibꝫ Aulus suuius marius sibi & cõiugi suæ Aureliæ theoderæ dulcissimæ semíæ uiuus posuit. In ecclesia scí Apolíaris í classe.

Diis manibus Valeriæ didiæ Valeria tertia matri piétissime. In sacrario eiusdem ecclesiæ.

Caius Iulius prisci uixit ánis sex mésibus decé diebus octo Iulius germanus armoꝝ custos & Valeria marciana parétes. In porticu eiusdem ecclesiæ.

Publius Aelius cissus sibi & ligarie ammiadi uiuus posuit:in agro pedes quindecí infra pedes uiginti qnqꝫ. Hic locus hæredé nõ sequitur. Cúplura alia epigrámata & íscriptiones hinc íde ítegræ sed plures cõfractæ reperiunť. Quæ & singulatí referre longú esset sat erit de multis hæc pauca adduxisse quæ nobis habúde maximá urbis uetustaté insinuát plerasqꝫ alias ut suis í locis repiunť í fine libri scriptas collocabo. Sed nec illud herculis cælú collo ferentis simulacrú. adhuc magna ex parte integrú. quod uario olim delusa erro e gentilitas. pro numine coluit ꝑtermittendú césui. Mirabile quondá & præclaꝝ ut plane cõstat opus. ab eo & ení quædá urbis regio etiá in hodiernú tempus herculana denominať Hunc quoniá de sáctitate:dignitate:ac urbis uetustate nostre satis dictú uideť. de uastatione deinceps explicádú esse existimaui.

De Vastatione Vrbis Rauénæ Liber Secundus.

Vam primum ciuiles discordiæ ac bella ítestina exorta sunt. Vrbs ípsa Rauénæ quæ ut ostédimus. f lorentissima fuit uastari & quodá modo ruere cœpit. Ná ut íquit Salustius concordia res paruæ crescunt discordia maxime dilabunť. Vrbs etení rauéna ut supra cõmemorauimus generosis olí ciuibus ornata ac illustrata fuit. Quos cú ex opulétia atqꝫ otio. ut accidere sæpe uidemus auaritiæ ac íperii cupido inuasit sese omni iniuria atqꝫ cõtumelia assidue uexare ac lacessere ceperunt. Hinc cædes atqꝫ rapinæ. hinc nesáda facinora ac horrenda scelera patrari. Moxqꝫ ciuitas ídeterius prolapsa est & í hanc quá dicturi sumus uastationé ac miserandá solitudiné deducta est. Quibus quidé de rebus succíte dicere aggrediar nõ longe exordia repetens. sed recétiora quædá & nostris magis propinqua téporibus. Trauersarii igiť ac polentesii eius urbis potétissimi ciues fuere genere:opulétia ac uiribus ísignes & ꝑditi qui cú íter se ob principatú dissiderent armisqꝫ cõtenderét alteri alteros ex urbe eiice

re conati sunt. Hinc ab eis factiones nō paruæ aliquando in ciuitate suscitatæ fuere. Cōtigit uero nōnūq̄ ut trauersarii. Polētesios & quosdā factionis eoꝝ ciues eiicerēt: quosdā captiuos efficerēt nōnullos etiā interimerēt ædesq̄ plurimas euerterēt atq̄ urbe tandē audacissime potirent. Idē quoq̄ ī trauersarios aliquādo a polentesiis factitatū est. Qui uictores facti urbē etiā aliquādiu tenuere. Quo effectū est ut alternis fortunæ uicibus nunc hi: nunc illi honores dignitates magistratus urbis cōsequerent. Plebē uero & reliquos ciues largitionibus profusis ac īpensis īmoderatis allicere ennixissime studebāt: multos subleuare & alere plerosq̄ tū nobiles tū plebeios beneficiis sibi deuīcere. Quibus audatiores facti: sūmā dominatōis facilius obtinere posse arbitrabant. Cæteꝝ Ostasius quidā equestris ordinis ex polētesiorū familia uir ad omnē rē & facinus prōptissimus tāta discordiaꝝ semina iacta ꝑspiciens urbē ipsā ꝑ tirānidē occupare nō dubitauit. Ut pro eius arbitrio atq̄ libidine solutis legibus ciuitatē regeret Itaq̄ effecit cui deīceps ī tirānide successere bernardinus: pandolfus & lābertus fratres eodē ostasio ꝓgeniti ab ipsoq̄ bernardino. Guido genitus a quo alter bernardīus. alterq̄ Ostasius oppizo. Aldrouādinus. Azo: & petrus: & ab oppizone ostasius omniū nouissimus: q quidē rauennæ urbis dominationē ꝑpetuo ānis iā centū & q̄nq̄ginta tenuere. tot. n. ab ostasio prīo ī eā usq̄ diē q̄ ostasius hic ultīus eiectus ē cōnuerāt Quos tā & si ab initio domīatiōis modeste hūaneq̄: urbi quodā mō imperaturos esse omnes iudicarēt tamē adeptū post dominiū quædā eos obdominādi cupidinē suspicio seuitia atq̄ crudelitas inuasit ut sub ipsis quidē ut ita dixerī ne oscitare q̄sq̄ auderet cū libere dominari cepissent nobilitas omnis ꝑterrita & uehemēter ꝑculsa est. Siquidē ciues uniuersi q tunc ī urbe pollebāt cōminutis eoꝝ facultatibus atq̄ potētia aut ī uincula coniecti aut ꝓscripti fuere. Cōplures etiā nobiles ac spectate familiæ ī exiliū actæ sūt. quaꝝ aliquas hic referre haud alienū putaui. Exularūt nāq̄ honesti. Trauersarii: bichi: pochepēni ex gheciis & saxis aliqui Geruasii: frixii: atq̄ genarii: oēs q̄dē egregiæ honestissimæq̄ familiæ. Permulti etiā ꝓstantes & generosi ciues ab ipsis polētesiis tyrānis ultimo supplicio sūt affecti. e q̄bus recētiores quosdā recēsebo. ut eos omittamus q in initio & ꝓgressu dominationis eoꝝ īteriere. quoniā nō omniū memoria ad ætatem nostrā usq̄ ꝑuēit. Egidius scilicet martelinus iuriscōsultus. Arardus sprettus egregius & ꝓstans ex nostra familia uir Nicolaus tuduranus & Gulielmus mōgardinus oēs certe uiri optimi atq̄ sapiētes. Nec aliā certe

ob causa iiii ab oppizone polétesio diuersis temporibus sūt trucidati
nisi qa illi nimis ei sapere uidebnaṫ. Pierosq; alios ornatissimos qdē
ciues enumerare possem quos eauis tyránica uel proscripsit uel ītere
mit sed eos ne lōgior eēm missos facē cōstitui. Deniq; ut paucis absol
uá tāta tyrános illos dominádi cupido īuasit ut nō modo in alienos
uerū etiá ī se ipsos plurimū sceuisse cōpertū habeamus. Ná pádolfus
& lábertus uti accepimus in oppido ceruia cui tunc dominabanṫ ber
nardinū fratrē natu maiorē in carcere uinctū tenuerunt. A quo tan-
dē cū exemptus fuisset. eosdē & ipse ut par pari referret ī uincula cō-
iecit. Guidonē uero gnati ꝓprii ꝑpetuo inclusū carcere damnarunt.
Oppizo autē quo liberiore ac securiore urbis ditione potireṫ. Aldro
uaudini germani mortē: ceteris iā extinctis fratribus nefandissime ꝓ
curauit. Proh facinus: nihil acerbius nihil īmanius nil deniq; scelera-
tius facere potuissent q̄ se ipsos & fratrē frater & patrē filius: ceca li-
bidine: & cruētis manibus trucidare. Quedá insup alia nostra hac æ-
tate in ipsius urbis perniciē ac interitū cōtigerūt: quæ haud arbitror
omittenda. Ostasio nāq; quē proxime nominauimus: huic almæ ciui
tati nouissime ipante: Nicolaus picininus qui pro filippo maria gē
tiū armigeraꝝ dux & moderator erat: eiusdē forsan principis iussu e
liguria mouēs: cū ingentibus equitū peditūq; copiis. traiecto pado ꝑ
agrū bononiensē rauennā uenit. Eáq; obsidere cōstituit. Quare ad o-
stasiū primo & rauēnates legatos mittens. certá ab eis pecuniæ quan-
titatē expetere simulauit. quæ si nō exhibereṫ bellū indixit. Tandē cū
in tela ac sagitas & alia huiuscemodi quibus se uiriliter tuerenṫ poti-
us se expositiuros. q̄ in decore ac uiliter quicq̄ sibi daturos esse: ꝑ lega
tos ītellexisset. cogitauit urbem ipsá si modo efficere potuisset expu-
gnare. Igiṫ nō ultra cunctandū ratus. cū exercitu ꝑ casas agri rauēna-
tis euolans ꝑmulta ut ita dicá uinaria uasa ad portū rauēnatē qui in
mare duciṫ supra amnē afferri iussit et lignis īter se q̄ firmisseme col
ligatis ac desup cōpositis. pontē ualidū cōstituere. ac ī flumen demit
tere curauit. Itaq; totis uiribus trásire. conatus est in insulá palazoli.
ultra ipsū amnē sitá loco satis tuto & nō paꝝ munito. ná ipso amne
mari: pado ac fossa quadá ex paludibus in padū deriuata ipsisq; palu
dibus cincta est quæ difficillimū sibi ꝑ̄stant ingressū. Facile. n. ciuita-
tē opprimi ac uinci posse arbitratus est. si eá insulá ī qua iumenta. bo
ues: & cætera animalia quibus rauēnates maxime habundant. tuta &
ab hoste secura seruanṫ occuparet. Tamē nisi aduersante fortuna no
stri ipsi qui hostibus uiriliter obstabant cessissent. nō ita facile pontē
demisisse. resistentibus e medio amne ratibus armatis uenetoꝝ. qui-

bus nobilis ac p̄stans uir Mapheus molinus tunc p̄erat. nō nullis eti am peditibus duce Antonello de Tolentino quoꝝ uirtutes & uirili pugna hostes ita pculsi ac pterriti fuerāt. ut ad ipsū amnē nō sine me tu pugnare contēderent. Sed ī mariæ monasteriū quod ibi īsigne cer nit͛ se recipiētes. illud sua pro tutela seruabāt. Accidit autē casu quo dā: ut Mapheus molinus ī cuius manu oīs fere salus nostra tunc repo sita erat dū strenue ageret hostesqͫ ualide reprimeret. tū machinaꝝ ictibus tū telis & aliis e ratibus ipsis ī hostē submissis. ignē machinis ministrans. īcendio in eū uerso totā fere faciē uerreret quo eueuit ut ea pugna relicta sibi medēdi ac resiciēdi gratia se in ciuitatē recipet. Reliqui etiā qui eo duce hostibus obstabāt pterriti nulla ui fugati ī urbē retrocessere. Anthonellus uero qui ex ripa f luminis hostes ua lido īpetu reprimebat. Mapheo excedēte ab hostibus ponte ī f lumē demisso suis cū peditibus ueloci quidē cursu ad ciuitatē properauit. Hostes igit͛ ponte demisso ī insulā cōuolauere. & eo loco occupato p totā insulā & usqͫ ad portā ciuitatis que Anastasia dicitur uagari ac discurrere ceperunt. qcquid uel hominū uel iumentoꝝ obuiā fuit ra pientes. Interea magnanimus dux esforgius māfredus. qui cū nicolao tunc militabat ducētis cū equitibus bagnacauallū oppugnaturus p sicīscēs illud nicolai ope & cōsilio cæteraqͫ rauēnæ oppida incolis ta men sese de dētibus nulla ui. nulla etiā pugna suscepit & suæ ditioni subdidit. Ostasius igit͛ ciuitate Rauēna ab hostibus obsessa afflictisqͫ rebus legatis ad nicolaū missis rē cū eo cōponere studuit. Sūma rei hæc fuit. ut libere Ostasius ciuitati dominaret͛ ducisqͫ mediolani tu telæ ac cōmēdationi subiceret͛. Venetos uero quoꝝ tutela tā diu po lētesii seruati fuerāt eiiceret hostesqͫ īsensos iudicaret ī memor pater næ uissiōis: Mādauerat. n. sibi pater ne a uenetis ūq̄ dissētiret. Tria ēt millia dēarioꝝ aureoꝝ sibi idē nicolaus enumerari tribuiqͫ ob Osta sio pactus ē nō abiturus nisi receptis. Nec mora fuit ea inita pactione illoꝝ ptē e mā bꝰ ciuiū ac rusticoꝝ extortā ptē ex ipsius ostasii pecu niis ad nicolaū mitti. Pepigerāt ēt ut oppida q̄ nup ab esforgio capta diximus restituerent͛ sed id minime effectū est esforgio resistēte. His itaqͫ gestis Ostasius forte qbusdā nūtiātibus audierat ꝙ ciues regno priuare eicere: & aliū sibi pricipē p̄esse optarēt. hec prudēti ut erat aīo secū uersabat. Nōnullisqͫ accersitis ciuibꝰ corā affatꝰ paucis īterroga uit. an se an aliū sibi prīcipē p̄esse affectarēt idqͫ sibi ut pallā & apte di cerēt iussit. Ita ut īpiū spōte quodāmō renūtiare uideret͛. sed ciues sua q̄dāīnata māsuetudīe id qđ ab ostasio dēm erat libēti aīo acipiētes ut eū pricipē dēuo ꝯfirmarēt facile ꝯsēserūt. p id uero tp̄s nicolaꝰ aud se

gnis & otiosus fuit: sed ad alias flaminiæ ciuitates & loca exercitum duces Rauennæ nō nullis delectis peditibus ī psidio relictis fo℞ liuii prio a ciuib₉ sese Antonio ordelaffo subicientib₉ ide fo℞ cornelii ac bononiā urbē pstantissimā & oppida pmulta ī sua potestatē & ditio nē redegit. Sed īstitutū nost℞ psequmur. Ostasius parentē & alumnā suā illustrissimā scilicet ueneto℞ celsitudinē a q̄ tā diligenti cura & paterna fuerat dilectiōe totus deserens Philippo mariæ ac Nicolao pi cinino quē nō nisi hostē ēt īsensū antea nouerat adhesit. Id sibi longe psutu℞ cōfidens: sed eum sua fefellit opinio. Postea itaq₃ imagīes ac picturas oēs sancti Marci: & alia pclara ueneto℞ īsignia quæ Rauennæ multis ī locis ob ciuiū oīum ī eā īclitā ueneto℞ dominatōnē ob seruantiā picta & īpressa erāt ex oī parte deleri: & anguē illū tortuo sum publicis ī locis pingi studiose curauit. Incredibile uero qdā accidit. Nā Ilarius qdā parmensis carpentarius īcola Rauēnæ cū spōte sua imagines ac picturas ipsas ex oī loco dirimeret: & ppria manu deleret repente oī cū ple sua uita excessit. Eius igit draconis psentia p inde ac alicuius teterrimi hospitis abhominabilisq₃ pdigii mox pesti feri ciuiliū simultatū discordia℞ seditionūq₃ ignes: p totā ferme ciui tatē īcensi sunt. Ita prioris māsuetudinis ac hūanitatis obliti fuere ut nō amplius rauēnates sed raptores homicidas ac seditiosos hoīes pos ses appellare: nō oēs qdē sed plebeios quosdā & abiectos hoīes q ma lo huius rei pu. nati fuerant. Cum hi uiros qdē optimates ciuesq₃ pstantes p oēm iniuriā atq₃ cōtumeliā cōtinuis īsidiis uexarent & quæ q₃ ad rei pu. ac ciuiū pnitiē & īteritū ptinerent oī studio oīq₃ conatu molirent & agerēt: nulli rei magis studētes q̄ ciues & uiros bonos pturbare: quosdā eicere: quosdā necare: quosdā uariis cōtnmeliis lacesere. Per dies noctesq₃ furta rapinæ & reliq̄ p multa malefacta patrabant. Oīa p libidinē & aī ītempantiā eis agere licebat. Quid agerent quo se ciues optimi uer erēt minime sciebāt: hac ēt tēpestate pmulti nobiles uiri & alii cōplures crudeli nece periere: quo℞ hic necē īterserere nō erit incōgruū nec a re nostra alienū. Rustici qdā e manibus quo℞ idē Ostasius pecūiā de q̄ supra diximus tū maxīe extorqre studebat: armata ad fo℞ manu pcurrētes: ubi de solutiōe cōtēderent ac recusarēt: repēte e foro fugati ad pprias domos festīare cōpulsi sūt. Inde nōnnlli ī carcerē cōiecti. manib₉ ac pedib₉ uicti nōnnlli & laqo suspēsi uitā finiere. Ioānes itē cui malafera agnomē erat hostis īterea hitus: sed qd ī patriā egerit aut molitus fuerit nō satis cōptū hēo: nō cōtenti q ī patibulo obiisset eius ēt carnē q̄seuissime dilaniarūt: hæc eēt cōditio re℞ ciues nōnulli: quo℞ e nūero fuerūt. Opizo mūaldius

franciscus eius frater. Matheus balbus. Iacobus Tombesius uiri optimates. & quidã alii pendenti ciuitatis ruinæ forte succurrere statuẽtes clã ad illustrissimũ uenetorum senatũ mittunt. sibiq; tradere ciuitatẽ paciscunt. Tempus quidẽ & modũ ad rẽ patrandã cõstituunt. Per id tempus Ostasius & ciues pmulti a ciuitate ob pestẽ quæ illã tunc ualde urgebat aberant. Re igit p hunc modũ cõstituta quingenti delecti pedites nauibus uecti rauenã ĩ portũ pirotoli eiusdẽ senatus iussu mittunt. ad hanc rẽ q̃maxime pficiendã: hæc autẽ & inter ciues ipsos sũmo fuerant consilio prouisa. ut inde nocte pedites mouerent. & ad ciuitatẽ accederent ppauci quidẽ in oculto sub portã ciuitatis quæ Anestasia dicit collocarent. nã prima luce ea porta reserari consueuerat. Reliqui uero omnes in mariæ ut appellant in rotundo monasterio eidẽ portæ satis ppinquo ĩ insidiis consisterent donec pficiende rei tẽpus aduentasset. cũ eis erat franciscus ipse de quo diximus factũ accelerans. Intus uero ad portã quidã ex ciuibus ipsis adesset. ut cũ porta iã plane aperta foret utrinq; poccuparet. qua capta pedites ciuitatẽ ingressi: tũ terribili atq; repentino tubarum sonitu. tũ uocũ clamoribus pro ĩclita se uenetorum celsitudine aduenisse significarẽt. Haud dubiũ erat q̃ ciuitatẽ sũma pace in manu habuissent. ob fidẽ integrã. ardentissimũq; amorẽ. quo eidẽ ĩperio ueneto rauẽnates deiuncti semp fuere. Verũ peditibus ex portu iã dicto ad ciuitatẽ nocte properantibus. rustici quidã egressi ciuitatẽ ut ligna ex pineto plaustris ĩportarent obuiã fuere quibus nõ sano consilio prætermissis. unus ad ciuitatẽ diuerso properans itinere. pedites præuenit. hostesq; adesse nunciauit. Per hunc modũ res prodita est. & suũ omne consilium iritũ fuit. Sed cũ dies illuxisset rẽ hoc modo experiri statuerunt mœniis ciuitatis appropinquãtes. ciues qui pro menibus stabant uocarunt atq; eorum unus qui cæteris præerat uerba faciens. quid aliud ĩ qt cupitis rauẽnates. q̃ qd saluti & ãplitudini uestræ conducere potest facile cõsequi? Nos introducite. qui pro illustrissimo uenetorum senatu uenimus. Acepturi. n. estis proculdubio quicquid pro salute ciuitatis & uestra cõcupiscitis. His uerbis nil aliud responsũ est. Sed cũ significaret uenetos adesse. tũ ad portã. tũ ad forũ oppizo & cæteri q rẽ animo gerebant cõcurrere dũq; in foro cõuenissent ĩ frequenti ciuiũ corona ita palã exorsus est oppizo. Audio ĩquit uiri optimi quosdã pro inclyta uenetorum celsitudine extra urbẽ prope mœnia adesse. qui non nisi salutẽ nostrã & ciuitatis amplitudinẽ expetere uident. Suadeo itaq; eos absq; mora in urbẽ admitti ac introduci debere. &

iustissimo nos ĩpio subdere. Sciebat. n. eos q̃ tūc ĩ foro cōuenerāt id nequaq̃ moleste ferre: sed libenter ardentiq; aĩo suis uerbis assentire Nec eū certe sua fefellisset opinio nisi unus oĩbus aliis tacētibus nō dicā respondisset: sed stricto gladio cōminatus eēt. Neq; certe fuit alius qui ĩ tanta ciuiū frequentia illius sententiā improbaret: his ita factis dictisq; cetus oĩs e uestigio solutus est: & suos quisq; lares petere festinauit. Nec fuit qui hanc illius sententiā uel ex cōiuratoribus cōprobaret. Oppizo autē cū iā manifeste cerneret oĩa ĩ caput suū agi: ciuitatē egredi decreuit & huic tā ĩminenti periculo cedere. At pedites & Franciscus monaldinus cernētes suū oē consiliū frustrari ēt abire statuerunt. Cunq; oppizo iā tenui iuuenū manu stipatus abiret & cesenā uersus iter faceret ingruētibus tenebris apud roncū agri foriliuii cū suis oĩbus hospicio se recepit. Ibi nocte cū plane iā res ipsa uulgata foret: a rusticis quibusdā captus suspitiōis dūtaxat proditæ urbis gratia uinctusq; foꝝ liuii ad magistratus diligēti custodia ducitur. Ibi uero minis & tormētis cōpulsus coniuratos & rē oēm detexit. Nec mora fuit quin per nuncios hac de cā missos Ostasio omnia significarent. Qui nulli rei magis studuit q̃ coniuratoꝝ reliquos in asperrimū quidē carcerē detrudere. Matheū primo deinde Iacobum cuius tamē captura longe nimis remorata est. Nā is ubi Matheū carcere detentum intellexit: omnibus modis temptauit effugere. Tandē apud lares homecioli latitans. in quibus se nouissime receperat captus est: in uinculaq; coniectus. Variis deinde ambo cruciatibus affecti. Alter licet & manibus carnificū sumpta ueneni potione euaserit: tamē in exilium exactus est: Alter uero ĩpie necatus e uita decessit. Oppizo autē quē ad liuienses ductū esse diximus: magno quidem auri pondo redemptus est. Sed impioꝝ profecto manus nō effugit: Nā Ioānes pisagnolus qui & a patria exul erat & cum eo simul Venetiis cohabitabat: sua uel animi malignitate uel ostasii suasione: incautum eū repente adortus interemit: cuius certe facinoris satis dignas penas pertulit. Hac ēt tempestate Iacobus raisius eques ac iuris interpres: & ciuis profecto prestantissimus qui apud Ostasiū quorūdā uoluntates reprimere forte conabat: & cōsiliis obsistebat trucidatus ē: Quodā eni tpe dū ex atrio Ostasii medius ĩter optimos uiros Guelfum physicū & Petrinū meliū domū primis tenebris repeteret: aliq̃ ĩ foro præoccupatū ac seiunctū strictis ensibus & cōpluribus qdē uulneribꝫ pcusserūt. Maruelus ēt rusticus hoc tpe culpatus q cū hostibus sensisset: & de porta ciuitatis cū Frācisco colloquiū hūisset: ista

tũ torm꜄toꝝ cõfessus ĩnocentẽ crucis penã subiit.uitãq finiuit.Sed postea cõpertũ ẽ nedũ id effecisse:sed nec qdẽ excogitasse:tũ id asseuerante Frãcisco:tũ aliis q patriæ tũc hostes sunt iudicati.Per id tp̃s Martelinus ciuis optimus ĩ carcere cõclusus:orta suspitiõe ꝙ cũ Venetis sẽtiret.Propterea ꝙ tũc classis qdã e Venetiis ĩ portũ sapis aduenerat.Variis ob id tormẽtis agitatꝰ ẽ:Sed nihil eũ ĩ patriã machinatũ eẽ postea cõptũ & tamẽ e patria domoq exulauit.Pauloq post diem suũ obiit.Præterea Baptista Ioãnis picinini uir ĩ urbe opulentissimus ĩ suspitionẽ deuenit:uel ꝙ grauiter Ostasii dominatõnẽ ferre uideret:uel eo ꝙ Ioãnes eius na tus ardẽti deuotiõe uenetis deditꝰ eẽt:& eoꝝ ptibus faueret:quẽ & patriæ hostẽ pridẽ iudicauerãt:exilioq dãnauerãt.Nõ multopost relegatꝰ & ad Frãciscũ picininũ Nicolai filiũ armoꝝ ducẽ apud castellũ sc̃i Petri agri bononiẽsis missus ẽ magno cũ uitæ & fortunaꝝ suaꝝ piculo.Frãciscus uero p̃ter spẽ & multoꝝ expectationẽ eũ benigne suscipiẽs ĩcolumẽ seruauit atq accurate effecit ut tute posset patriã & ares ꝓprios hitare.Lõgus ãt eẽt sermo si cũcta enarare uoluerimus q ĩ iteritũ & pniciẽ urbis ac ciuiũ eo tp̃e patrata sũt.Satis erit de multis hæc pauca collegisse:qbꝰ & tp̃um & reꝝ cõditõ nõ obscure patere põt.Acerba certe ẽ huius tp̃is mẽoria & res tũ auditu horribilis:tũ uisu crudelis.Quis nostꝝ nõ ĩgemuit? Quis nõ arsit dolore:cũ sane nesciã qd miserius:qd acerbius:qd luctuosius urbi nostræ ea ĩ tẽpestate potuerit accidere.Sed de uastatione satis:Nunc de instauratiõe dicendum uidetur.

De instauratione urbis Rauennæ Liber tertius.

Vãq̃ ea q supiori scripsimus libro:ꝑ singulari nostro erga patriã amore nõ nihil aĩum cõturbarĩt:illa me tamẽ rõ cõsolat᷑ Quod si res tũc aduersas urbs nostra ꝑpessa ẽ ea tandẽ mala ad extremũ p̃stiterunt ut ciuitas ipsa q lõgissimo tp̃e sub polẽtesiorum tyrãnide desolata:ĩculta ac uastata mœstaq ac lugubris iacuit: sub mitissimũ demũ & augustũ uenetꝝ ĩpiũ diuino quodã munere ueniẽs priscas uires restaurare:Ac illoꝝ nunc oblita tẽpoꝝ magno pere letet᷑ & plaudat:Nã cum ea eẽt ĩfœlix & misera cõditio reꝝ statuere ciues nõnulli uenetꝝ ptibus fauẽtes urbẽ hanc nostrã e manibus ducis mediolani:ac eius ĩpatoris nicholai picinini:penitus eripere & eoꝝ memoriã e Rauẽna delere.Ciuitatẽ uero & Ostasũ inclitæ uenetoꝝ celsitudini:suæq ꝓtectioni cõmẽdare:Hãc rẽ cũ Nãne Carlono ueneto ordinis plebei uiro optĩo q tũc rauẽnã mercator freq̃ntabat:& ob hoc forte ab senatu missus fuerat cõicauere.Is ãt cũ eẽt

fidei integritate uenetis notissimus nobis auté sũma beniuolentia cõ iunctissimus ad eá ré peragendá multopere suadebat hortabaturq; . At ubi de re collocuti sunt qui negociũ animo gerebant accersito ui ro nobili Donato donato qui eiusdé incliti senatus ratibus præerat armatis:& de industria eo missus:portui rauénati cũ eo náne ímora batur.per portá Anestasiá extenso sancti Marci uexillo populo ánué te ac uocante eos introducere festinarunt:& ad foꝝ procurrétes ma gna oíum læticia suscepti sunt tũ gloriosũ sancti marci nomen ore uno inuocantes iubilabant oés.lætabant̃ & exultabát. Sono fidibus & cantu resonabat aer:Postea uero tanta tranquilitas:táta quies uni uersæ mox ciuitati influxit ac oés e prioribus odiis:& furoribus:ad pacis tranquilitatisq; amoré traducti sunt:ut nesciá an beatius felici usq; uiuere potuissent:nec multopost æquissimi ab senatu magistra tus rauenná delegant̃.Quoꝝ sũma iustitia & æquitate recte oía gu bernarent̃.Iá oía legũ rigore:oía more maioꝝ:oía ex equo & bono ꝑ cedebant.Iáq; noctnrni océs ac diurni metus aberát:quippe illoꝝ uir tute precipua atq; opera simul & humanitate tota ciuitas cõquieuit. Id quoq; perpetuũ sane fuisset nisi uehemés quædá ígruisset suspitõ quæ maximá populo dubitationé peperit. Quare effectũ est ut pro singulari atq; unica medella qua tá pestifer morbus curaret̃ a senatu missus est magna cũ celeritate æquestris ordinis uir amplissimus ac magis in rebus spectatissimus Iacobusantonius marcelius qui tũc té poris in exercitu romani pontificis uenetis confederato í romádiolæ finibus apud reuerédissimũ Aquileũ cardinalé sanctæ sedis apostoli cæ legatũ a latere senatus Veneti erat Orator.Cur auté hic Marcel lus tátæ & auctoritatis & gloriæ uir a tá ardua exercitus illius prouí tia reuocatus ac tanta cũ celeritate nostrá in urbé uenire coactus sit cá extat quippe quũ uideret̃ uti solitũ ac pernitiosũ consiliũ non se gregabat̃ a Ostasio principe quin ei potius in dies augebat̃ cupiditas ut se in pristinũ statũ uendicerat ac iteꝝ mediolanensiũ daci dederat hac igit̃ de cá uel potius quod uulgo credit̃ diuinitus boni cõis cau sa quod in huius rei calce latissime patuit:hæc suspitio populi aíos huius diuini potiusq̃ humái Veneti regiminis amatoris irrepsit:quũ is præsertim maioré í modũ formidaret ne qua í præteritũ tyránice gubernatiõis reuerteret̃ aculeũ:quo unũquodq; grauissimũ q̃uis to lerabilius extitisset suppliciũ. Vnde oés fere ciues primarii:una cum plebe & sub urbanis hominibus:qui cáæ prius fuerant cur ciuitas e ducis mediolani manibus euulsa in pristiná sancti Senatus Veneti si

dē rediret ut diximus:cū priuatim tū pu.q̄si tota ī urbe cōtinue uari
os susurros edebāt:q̄ cū ī dies crescerēt atq̧ ad senatus aures pueni-
rent.Timēs ne ciuitas tali suspitiōe pculsa aliquod se ī pcipitiū daret
quod & facile potuisset accidere & q̄q̄ hic p̄tor a senatu designatū es-
set:uidebat̄ tamē q̄ hoc igruēte casu maiore munimine ac guberna
tiōe opus eēt quæ plane eos haud falebat opinio hūc sūma cū īperii
dignitate marcellū elegit q̄ pinde atq̧ dictator ciuitati ac Ostasio re
cte cōsuleret.Illūq̧ ueluti filiū īclito senatui cōmendatū īditione ur
bis cū oīum ciuiū beniuolētia cōseruaret.Cuius qdē uirtute pcipua
ac sūma ītegritate ita oīa & bello & pace sapientissime administrata
sunt:ut oīum ciuiū nostroꝝ studia ī uenetoꝝ beniuolentiā ac deuo
tionē sūmopere accensa sint.nec p̄ter ipsoꝝ īperiū ullū aliud exopta
rent.Huius igit̄ cupiditatis uehemētia ducti atq̧ illius iniqui cōsilii
suspitiōe q̄si ultro curētes īpulsi:quod die noctuq̧ ī ostasii principis
aīo uigebat.Timētesq̧ īsuper ne id eos ambiguis laqueis ac diris præ
teriti status retibus irretire sæpissime eoꝝ pleriq̧ cōi pene oīum con
sensu ipsi Marcello dixere se nullo pacto Ostasiū principē ferre uelle
urbē quæ ipsam Venetoꝝ īpio subdere decreuisse.Vti hac tā diu ex
optata oīq̧ studio ac diligentia quæsita qete ullo absq̧ metu secure
frui possent.Atq̧ ea de cā quādoq̧ ī templo sancti Spiritus primatū
ciuiū cōcilia celebrarūt.At uero Marcellus utpote ad tutelā Ostasii
principis missus integritati suæ ac ueneti senatus famæ cōsulens tum
mitibus uerbis tū asperioribus minis id fieri penitus uetauit.Quod
cū illi animeduertissent tāta hois fide ac beniuolentia flagrabant ut
ipsum Marcellū inuitū ac ennixius reclamantē patrē patriæ & prin-
cipē suū una oīum uoce publice constituere uellent.Deniq̧ Marcel
lus cū pro senatu ueneto fidem ac ītegritatē suā īuiolatā cōseruasset:
tunc lōge magis pro se priuato ciue ītemeratā īmaculatāq̧ tueri stu-
duit ac uniuersis pallā iussit ne ea de re uerbū ullum de cetero fieret.
Postca uero nocte q̄dā dū prima quies fessos mo tales occupasset at
q̧ hostes urbē sōno sepultā īuasissent q̄ ī p̄sidio portæ andrianæ loca
ti erant:ut Marcello hostes adesse significarent tormēti unius frago
re intonuere.Quo qdē audito tumultus īgens p urbē exortus ē:quā
doquidē de urbis proditione suspitio quædam cunctos inuasit.Atq̧
ecce Marcellus somno excussus sine mora intrepidus exiliit.Inq̧ fo-
rum prodiit quo milites statim conuocans singulosq̧ singulis locis
in præsidio disponens ciuitatem ab omni metu suspitioneq̧ libera-
uit.Tum ciues uniuersi qui in foꝝ ad Marcellū ueluti ducem suum

pro tutella conuenerant occasioné optatá nacti denuo ciuitaté impe rio ueneto dedere aut marcellú in foro publice principé uociferari decreuerant. Cæterú iussorú antedictorum sáctissimæq integritatis suæ memores studia & ingentes cupiditates suas repressere. Intra paucos deinde dies: Vbi hi motus quieuere ac tumultus resedit. Adierunt marcellú alterius factionis capita. qui fauere partibus principis uide bantur. E quibus natu grandior: Nos íquit animaduertimus quid ad uersarii nostri moliant͂ í tradenda urbe senatui. modo cogitatio sua sibi succedat. Verú longe maxime fallun ur: proptere q non in sua sed í nostra manu est cui uelimus tradere urbé. Proinde nos qui Vna cú principe súma rerú potimur pollicemur urbé uobis daturos uel principe ceso. Vtrú auté hæc serio & ex animi sententia dicta sint: Vt annuente marcello res succederet an ex composito per causá tentan- di & explorádi aíum eius & senatus ícertú est. Marcellus hoc accepto & si í digntiate rei cōmotus obstupuit quippe cui sicuti causa prioris motus non parum molesta fuit ita multo molestius accidit: Vt huius modi promissis nex principis accederet tamen sic est ad eos locutus. Quod iam ipse publice & priuatim pdixi: íduobis quoq referre nō grauabor. Non scilicet me eo nomine huc ab senatu missú: quo ista fierent. Sed ut in fide & officio principé incolumé & florenté conti- nerem. Proinde quéadmodú monui & hortatus sú aduerse factionis homines ita etiá uos & hortor & monitos uelí. Vt missis & sedatis i- stiusmodi animis amice & pacate inter uos agatis: ita ut princeps pro desiderio senatus in officio permaneat. Digna uox certe & omni lau- de plena mirifice grauitaté illá Sanctissimi Senatus ueneti redolens: Paucis uero post diebus Decedenté Marcellú princeps ipse & uniuer sa fere ciuitas extra urbé prosecuti sunt. Nec poterat princeps tempe rare lacrimis & crebris singultibus modú facere. adeo decessum eius modi tutoris ímo parentis optimi moleste ferebat & eo molestius q prætoré qui modo uenerat signis quibusdá acerbioré futurú iá sibi í telligebat. Ad qué Marcellus: quo bene sperant é redderet. Mitte íquit istas lacrymas: Esto bono animo: redibo actutú ad te: Vt aliquot iter nos lætos agitemus dies: Et ille excipiens ait. quiímmo uix quindecí patiar excede e dies: quin te ipse conueniá. Vbi uero aliquantú extra urbé uentú est. Cōtinuit se Marcellus apprehensaq manu principis qui lateri sibi hærebat: semotisq omnibus: Decé dumtaxat adhibuit ex priatibus. quos fidiores studiosioresq príceps sibi putabat. Et hac usus est oratione. Viri & ciues optimi cum paulo ante principem ue- strum ægrum & lachrymátem ob discessum meum intuerer quo eú

bono animo esse hortarer:& lenirem dolorẽ.Dixi me cito rediturũ.
At iſ ſe citius iturũ ad me ſubdit q̃ quintus decimus ꝑterlaberetur
dies.Conuerſuſq; ad principẽ.hos inquit ciues teſtor meorũ uerbo-
rum in omnẽ euentũ:Si tu hinc abieris:Scito te poſt hac non dimiſſu
rum amplius claues principatus tui quẽ paulo ante proximũ pericu-
lo fuiſſe:te uenetias petente:omnibus planum eſt.non dimiſſurũ in
q̃ Iacobo antonio.Quod niſi tibi recõciliaueris populares tuos & in
gratiã ſecum redieris ſecus q̃ nunc facis:Crede mihi actũ erit:nec eſt
ut ſperes amplius tibi patere reditum in urbẽ.Si mihi auſcultaueris.
nuſq̃ diſcedes.Dabiſq; operam unam cũ hiſce qui tibi hoc ſuadent
reconciliandi tibi populares tuos tam internos q̃ externos & exilio a
ctos.quando præſertim finiti mihi reguli omnes nihil aliud inhiant
& in primis affines tui fauentini q̃ te principatu exuere.Tui nanq; ci
ues non inq̃ eos qui extorres ſunt.ſed qui urbem & agrum incolunt:
ut qui grauantur imperium tuum:& mole abſte regi indignantur:
proderent cuius urbem modo aliter facere haud queant.Hæc Mar-
cellus omnia cecinit:Vt uniuerſe ciuitati conſtat.Quæ intra paucos
dies ueriſſima euenere.non ſecus atq; ſi uates quiſpiam ea prædixiſ-
ſet:aut diuino oraculo prolata fuiſſent:At deus omnipotẽs & q; ple-
riq; horum ſic meruerint:& patrie noſtre tam communi commodo
reſpiciens:occecauit animi eorum oculos.Auriculas obturauit.cor-
da obduruit:quo minus tam pro ſancto & ſalutari conſilio ſapientiſ-
ſimi marcelli optemperaret.Interea Zinebra ſuauiſſima Oſtaſii con-
iunx uel ſaluti ſuæ forte conſulens:uel ſuaſu quorumpiam: uenetias
nauigauit & ibi aliq̃diu reſidere conſtituit:Sed eum oſtaſius illi ardẽ
ti quodam amore afficeretur aut aliam forte deperiret:quam in præ
ſentiarum minime quidem nominare conſtitui:eas ſecutus uenetias
frequentius aduentabat.Vereor autem ne aut culpa tanti facinoris:
aut libido illius ꝑpetrandi:accedentibus quoq; multis & terris ſcele-
ribus:q̃bus tũ ſe cõtaminarat tũ etiã magis alios ĩuolui ꝑmiſerat eos.
ſ. quibus ignauia q̃dã ipſe Oſtaſius plus tribuebat:q̃ exigebat & aĩ
& corporis ſtatus ue ſui ſalus:cã fuerit:quo ꝑceps rueret.Tritũ ẽ.n.ue
tuſtate ꝓuerbiũ:ꝑp peccata ĩfortũiis plerũq; affici mortales.Nã q deo
accepti nõ ſũt mẽte capiãt̃ neceſſe ẽ.Et ꝓide Oſtaſius captus ut ſic di
cã oculis aurib9 cordeue:haud q̃q̃ ĩtelligere potuit ſalutare & ex oĩ p
te pfectũ cõſiliũ marcelli miſſi huc ab ſenatu cũ imperio:tum pro ip
ſius Oſtaſii tũ uniuerſe ciuitatis noſtre ſingulari cõmodo.Nouiſſime
dũ ſic Oſtaſius uenetiis cõmoraret̃ iuri obtimates ac ciues ꝑmarii cer

nẽtes nihil sibbi magis ac urbis dignitati felicitatiq; conducere posse q̃ sese ac ciuitatẽ ipsã mitissimo uenetorũ ĩpio subdere. Ostasiũ uero e prĩcipatu deponere ad arma cõcurrũt totãq; ciuitatẽ suscitant dum populus apostoli mathiæ sacra festa celebraret, anno tunc milesimo ac q̃dringentesimo q̃dragesimo primo ab aduẽtu saluatoris decurrẽte. Plebs itaq; sequit̃ tota. Vox una populi sãcti marci nomẽ ac iustissimũ uenetoꝶ ĩperiũ repetit. & ĩuocat eiq; oẽs sese ac urbẽ dedere clamitãt & uno ore significãt. Hæc cũ essẽt sine ulla prorsus cuiusq̃ aut cæde aut cruciatu uel ꝓscriptione uel detrimẽto patrata stati ueneto rũ senatui tũ litteris tũ nunciis enunciarunt. At senatus stati censuit urbẽ suscipiendã ne sinistre secũ ageret̃ quod facile euenisset: pristini ĩperii ꝑtesa ciuitate. Et recte sane id ab senatu fieri poterat q̃ppe qui ꝑter officiũ nũq̃ animũ ĩduxisset eã urbẽ recipiendi ea est integritate iã inde ab urbe cõdita cõstantissime supra millesimũ annũ seruata: & ĩprimis q; ciues ipsi ultro sese dedidere: urbe suscepta & exacto Ostasio culpa sua, q̃ si a prudẽtissimis monitis legati Senatorii abhorruissæ ꝓculdubio ĩcolumẽ se cõseruasset. Id cũ eẽt populo senatus litteris renuntiatũ oẽs maximo præ gaudio iubilarunt. Paulo aũt post Ostasius eiusq; natus & Zinebra ad cretenses ꝑpetuo relegantur. id supplicibus litteris rauẽnæ ciuibus postulãtibus. Vbi & morbo cõfectus sua cũ prole uita decessit. Ita ut ĩ eo generosa polẽtesia familia prorsus extincta fuerit Ostasius uti ostẽdimus primus ex ea familia fuit q̃ urbẽ rauennã ꝑ tyranidẽ occupauit. Ita & fato quodã alter Ostasius illã amisit. Quod celitus nutuq; diuĩo factũ esse nõ ambigo. Nã & uaticiniis q̃dẽ multis longe ꝑ̃dictũ fuerat. Oppizo etiã eius genitor uiuens hunc sæpissime casũ deplorauit. Illud quoq; extat in urbe atritum uulgatũq; uaticiniũ, quo quidẽ latissime ferebatur. Ad Kl. marcias & apud festa dedicationis basilicæ beatissimi apostoli & euangelistæ Iohãnis quæ tanta a rauẽnatibus ueneratione & sũma pietate celebrantur & per portã Anastasiã polẽtesios urbẽ Rauennã amisuros. Quod ab illis ita pro uerissimo habitũ est ut & ipsius etiã ostasii maiores sũma quadã uigilantia, Kl. ipsas & festa illa attentius obseruarẽt dies & noctes excubiis ac uigilis intenti. Præterea eã portã sibi adeo suspectã habuere ut ꝑ ipsã nemini & maxime aduenæ intro aut extra ire concessũ esset. Aliud quoq; incredibile uetustissime scriptũ tũ ipse uidi ac legi tũ alii cõplures quod responsũ a spiritu quodã fuisse, scriptura testat̃ antiquissima. Ex quo aptius significatur Rauẽnã anno parũ ante cuiusdã Ostasii polentesii obitũ ab polentesiorũ ditio-

ne penitus euasurã & ĩ manus dominantis sup mare ut iisdẽ utamur uerbis deuenire. Mira quippe res hæc multis ante seculis ita luce clarius pdiminuta uidenť: ut qui rebus gestis interfuere nec amplius referre nec planius enarrare potuissent: ex eo autẽ tpe quo rauẽna deo maximo auctore sub uenetoꝶ ditionẽ spõte deuenit. Plurimũ quidẽ eoꝶ beneficio tũ opibus: tũ nouis hoĩbus aucta est ædificiisq̃ reformata. Ager ẽt uniuersus ad frugẽ ita egregie cultus est ut ĩ fructifera quæq̃ loca sentibus & uepribus olim squalida & saltus fere oẽs dudũ feraꝶ lustris refertissimi incultã telluris faciẽ nunc reparata sint. Arx insup munitissima & ĩexpugnabilis pro maiori urbis tutela cocto latere & muro amplissimo miræ altitudinis ĩmensæq̃ latitudinis a fundamentis cincta erigiť eaq̃ fieri ĩcohata est cõsilio ac prouidentia sapiẽtissimi Iacobi antonii marcelli sic cã fieri senatui ueneto suadentis pluresq̃ iã ipsius ĩ altũ elatæ sunt turres. Quã nõ ĩiuria hoĩes mirari nõ desinunt. Fœlix pfecto urbs quæ tale nacta est ĩperiũ: quo nullũ scio maiori æquitate iustitia simul & clementia subditis ĩpare. Cũ enĩ multis rebus bonũ publicũ cõtineať: nulla certe res ẽ quæ ad cõem utilitatẽ cõferre magis uideať q̃ æqua ĩ oẽs iustitia. Et tum malos cõpescendo tũ bonos subleuando: beneficiis ĩ fide subditos detinere. His enĩ artibus amici paranť: qui ut ĩquit Salustius: nõ thesauri præsidia regni sũt. Et hæc Cicero scripta reliquit e sua & panecii sententia. Neminẽ neq̃ ducẽ bello: nec principẽ domi: magnas res & salutares: sine hoĩum studiis. & beniuolentia gerere potuisse: Cõmemoranť & ab eo Themistocles Pericles Cirrus Agesilaus & Alexãder macedo. Quis negat sine adiumẽtis hoĩum eos tãtas res efficere potuisset: hoc propriũ uirtutis est: cõciliare sibi aĩos hoĩum beneficiis: & ad suos usus adiungere. Nihilq̃ ad tuendas opes magis eẽ accomodatũ: q̃ diligi. Nam ut præclare ennius tradit quẽ ciues metuũt: principem oderint: & quẽ odio habuerint periisse expetunt. Nulla est enĩ tanta uis ĩperii quæ absq̃ ciuiũ beniuolentia possit esse diuturna. Non temere igiť existimãt qui malũ aiũt diurnitatis custodẽ eẽ metũ. Habeť itaq̃ magnifice ac humanissime uir qcqd ex me de ãplitudine: simul & uastatione urbis rauennæ eiusq̃ instauratõe dici hoc q̃ breuissime sermone & pstringi potuit. Epigrãmata aũt antiqua quæ cõfectio operi pollicitus sũ me oppositũꝶ hæc sunt.

FINIS

In muro uetustissimo apud ædẽ sanctæ Mariæ ĩ rotondo extat marmoreus lapis in quo sculptæ sunt iuuenũ imagines duæ pulchræ cũ

his uersibus ad modū urnæ quadratæ ī q̄ nihil præter cinerē & ossa consumpti cadaueris capi potuisset.

Duo iuuan. Lupi & apri

Vna iuuanlæ domus hos produxit alumnos
Libertatis opus contulit una dies
Naufraga mors pariter rapuit quos iūxerat ante
Et duplices luctus sic per iniqua dedit.

In porticu ædis beati petri

Flauiæ. Q. F. salutari cōiugi rarissime. L. publicius italicus dec. orn. & sibi. V. P. Hic col. Fabr. M. R. HS. XXX. N. Viuus dedit ex quor. re ditu quotānis decuriōib. coll. Fabr. M. R. in æde Nept. quā ipse extru cxit die neptunaliorū ꝑsentibus. Spor. bini diuiderent: Et dec. xxyiii: Suæ centeni quinquageni quotānis darent: ut ex ea sūma sicut soliti sunt archā publiciorū Flauiani & italici filiorū & archā in qua posita est Flauia salutaris uxor eius rosis exornent de: xxy: sacrificēt quæ ex xx: & dereliq. ibi epulent: ob quā liberalitatē Coll. Fabr. M. R. iter be nemeritos quotānis rosas publiciis supra. S. & Flauiæ salutari uxori eius mittendas ex. xxv. sacrificiū faciūdū de: xx: p magistros decreuit:

In quodam oratorio in uico portioli

M: Cocceius: M: F: Cam: Erotianus Dec: Col: Cent: M: R: Sibi & Valeriæ benignæ coniugi in comp: Cum: qua uixit annis: xx:

Viuus Pos:

Apud ædem sancti apollinaris in classe

C. Iul. Prisci. V. A. VI. M. X. D. yiii. Iul. germanus armorum custos & Val. Martiana parentes

Aliud eodem in loco

P. Aelius Cissus sibi & Ligariæ Ammiadi: V: Posiu agr: xy in Fr: xxy: Hic Loc: Her: non Seq:

Eodem in loco

D M

Valeriæ Didiæ Valeria tertia matri pientiss.
B M P
Eodem in loco
D M

Spediæ.Pan.Yeb. P.Cassius Verus Coniugi pientissi.

Apud ædem sancti Ioannis euangelistæ

Sergia:Olympias Sibi &.L.Sergio Ruso.F.Et.L. Caltilio Tespio
H M H N S
Eodem in loco

Aureliæ Maternianæ Coniuge Incomp.quæ uixit ãnis mecum.xxii.
sine ulla quærela Aurel.liberal.Marit.

Apud pulcherrimam ædem sancti Vitalis.
D M
Gerulaniæ Artemisiæ.L.Annius uelox Matri pientissi.

Apud ædem sancti Andree

Maurelius Marius Seleucus Vet. Exoptæliæ Claudiæ coniugi in-
comparab.Et Sibi. VIV.POSVIT.

Apud ædem sancti Ioannis baptistæ

C.Didio.Concordiano.V.A.VI.M.VIII.D.XX.C.Didius.Celer.N.
Iunia Marcellina parentes.

Eodem loco

Dis. manibus
T.Vennoni.Feliciani.T.Vennonius.Fœlix filio carissimo.

Eodem in loco

Pacciæ.Cæsiæ.Lib.benemerit.Paccia Flora.

Apud ædem sancti Ioannis euangeliste

Aurelie.L.F.Statiliæ Claudianæ quæ.uix.anno.i.mense.i.die.i.
Filiæ
Herodes.Et.Iulina Parentes.

Ibidem

.D. .M.

Iuliæ.Primæ.Vix.A.xi.M.iiii.D.xvii.C.Iulius.Crescens.N.Filiæ.Carissime.

Apud ædem Spiritus sancti

.M. .M.

M.Aurelio Marcellino Coniugi Dulcissimo Sauseia Crispina Cõiũx

In ecclesia spiritus sancti

Rogato.Aug.Lib.Tabul.Cepr.Fau.Siluanus.Fil.& felicissima.Neptis.Et.Seuerinus:conlib:& dius.lib.Heredes.

F C

Apud ecclesiam sancti Petri maioris

D M

O.Tertull.Filio.o.Tertullus Et Aurel.Ammasis Parent.Po.

Apud ecclesiam sancte Agatæ maioris

D M

T.Veturius Florus Veteranus.Scriba.Na.Delmata uixit annis.lv.
posuit Tueturius.Poniinus.Libertus Patrono.B.M.G.In.frõte Ped.
x.In.Agro.P.viiii.

Apud ædem sancti apolinaris in classe

D M

Q .Aurelio.Festiano.Nat:Pan:Vetaur:Clauce:Patron:et:coniugi:
dulciss: B M P

Ibidem

Memoriæ:Didia Hilare:Ddia:Hermione:Sorori dulcissimæ posuit:
Quæ uixit annis:xxviiii.dies:viiii:

Ibidem

Auilia.Stepane Floris:L:Auilio:Rufoe:Auiliæ:gemelle:Parentibus:
caris:uiua:P:

Ibidem

Bonæ memoriæ castissime coniugi Midiæ Prociliæ Minuc.Diony-
sius Specultr:maritus cum qua uixit annis:xxii:ipsa autem uixit an-
nis:xxxvii:

Ib dem

Eudæ:monepaphroditi:F: Rhodius.V.F.

S. ET .S.

Ibidem

Pomponia syntycæ sibi &.Pomponio.filio suo:

Apud ædem sancti Seueri

D M

C.Valerio.Diodoro uix.An.xiix.C.Valerius:Placidius et:Valeria:
mirtale:parentes fil:et sibi:

Ibidem

D M

Herenniæ:Secundinæ Con:Opt:Aurelius:Sabinus:

P C

Ibidem

D M

M:Vitellus:Titianus:Na:Cilix:uix:annis:xxxiiii:ma:xi:iiii:Pad: M:
Indius:Titianus frater:P:In:Fr:P: Vi:IN:AG:P:viii:

Apud ædem sancti petri in trentula agri rauen: sup marmore duoꝝ
puerorum ymagines pari forma pulcherrime:

L:Scantiol:L:F:Galot:Scantio:L.F:Tiron:C:Venetius:P:F:M:Bæbi
us:M:L:Glauoiu:Heredes:Ex:Bes:Se:

In eadem ciuitate:

Q_:Sextilius:Barbula:Sib.et:Flauiæ:Primæ: Mazionis.L:contiber-
nali suæ:u:F:libertis libertabus Quæ suis inf:P:xxi:in:A:P.xxi:

In ecclesia maiori

D M

Aureliæ:Anniæ uix:an:xxvii:M:Aur:Iust:Parent:

B M P

In eadem ciuitate

D M

M.Furnius.Alexáder:iii:triumpho.Nat:Gr:uix:An:xlv: mil:ann:xxv
Furnia:Daphne:Patrono:Benemerenti idem et coniugi:P:C:

Apud portam auream:

Ti:Claudius Drusii:F:Cæsar.Aug:Germanicus: Pont:max:trib:pot.
ii.consf.desig.iii.imp.iii. P: P: Dedit:

Apud ædem cathedralem:

Aurel:Matidiæ:M:Aurel:iustus et Aurel:Marina Sorori et ĩfanti dul
cissimæ:

B M P

Apud ædem sanctæ agnetis:

D M

A:Fabius:Onesimus:V:F:sibi et Marciæ:Nymphæ:Con: Opt.

Apud ædem cathedralem:

B M

A:Suuius:marinus sibi et coniugi suæ Aur:Theodoræ dulcissime:
Feminæ:Viui:

Posuerunt:

Apud ædem sancti iohannis euangeliste

Betutiæ proculæ:L.Betutius proculus et Cæsia uictrix parétes filiæ
piissim:uixit annis:xvi:D:xxx:

Extra urbem rauen:in suburbio ap.ecclesiam.

D M

Fulloniæ.tertiæ.P.Vedius.Apius.Coniug.Optim:

Apud ædem sancti martini in celo aur.

D M

Sex.Marcellus sibi & Claudiæ Sirice uirginiæ meæ cum qua uixi.an
nis.xiiii.mésibus.vii.Diebus.vi.uibi.sibi posuer.quæ perit.áno ro.vi.

Ibidem.

Iulia.Marina Euresis.sibi uiua. posuit.

Apud ecclesiam cathedralem

.P.Cornel.Antonio qui uixit ãnis.V.M.vii.D.viii.Cornelius.Iulian:
&.Cælla.Sabbatis parentes filio piissimo

Extra urbem rauenne apud ecclesiam sanctæ mamme in urna marmorea in qua duæ infantium ymagines sculte sunt:

OSSA.

.L.titini.L.L.sillonis.

Apud ædem sancti uitalis.

D M

Aureliæ Varroniliæ fil.inf.uix.an.ii.Aurelius Valerian.& Lucania.
maximina paren.

Apud ædem sancte agnetis.

D M

Egnatiæ primitiue sibi & egnatio.Onesimo.

V P

Apud ædem sancti stephani.

Maria Patrobi.F.Alexæ Tryphonis.F.coniugi optimo.

Apud ædem sanctæ mariæ importu.

Pettidiæ.Attiroditi coniugi.S.carissimæ cũ qua uixi.ann.xxxvi.
M.uibius felix aug.

N R

Apud ædem sancti appolinaris in classe in marmore
quodam ad modum urnæ rotundæ:

C.Valeri iusti:

Ibidem.

D M

Naroniæ.Fortũat.Nat.Italica.Vix.ann.xvi.Ceſtius Proculus Cõiugi
B M
Extra urbẽ rauẽnæ apud ſanctum Albertũ agri rauennatis

Herẽniæ Cyparæ filiæ ĩnocẽtiſſimæ quæ uixit ãnis.vii.menſes.x.L:
herẽnius fœliciſſimus. Et Caſſia.Cypare parentes infœliciſſi.

Apud ædem ſanctæ Mãmæ intra urbem.
D M
T.Plotius Tromentina Ruſinus Aequo.Vet.Leg.ii.Adiut. P. F:
M.Plætorus Valens.Vet. H B M P

Traductio ſupraſcripti epithaphii.
Hic iacet Iſaacius qui bonus dux extitit.Romãq; indemnẽ ac occidẽ
tẽ ãnis ſex ſecenis prĩcibus ter conſeruauit:& ĩpatorꝫ ſocius fuit.Ipſe
armenius magnũ uniuerſæ armeniæ fuerat ornamẽtũ.Iſte enĩ ex cla
ro fuit genere:hoc ipſo bona cũ gloria mortuo ſocia uitæ ſoſãna mo
deſta more turturis frequẽter ſuſpirat uiro priuata:uiro:qui ob labo
res in ortu ſolis & occaſu ſortitus eſt gloriã:oriẽtis enĩ atq; occidẽtis
duxit exercitum. Aeliæ
Maximæ Fil.'dulciſſim.
Q.A.IIII.M.viiii.dies.xx.P.Aelius
Maximus Tr.& Flauia detelia :parentes infœliciſſimi.
Ibidem
M.Martio Sempronio Ptolemeo Except.Dupl.Vuic.M :Martius
Menelaus Vetex.ſcrib.filio dulciſſimo & ſibi poſuit.
Ibidem
Popilia Martia.V.P.ſibi & Popilio Magiano Liberto. B. M.
Ibidem
D M
L.Licinii Maximi Tr.Claſſ.Patr.Rauẽ.Natõe.D.Almat.uix.ãn.xxxv
Milit.ann.xxv.Paelius quintus Fratri piiſſimo faciendum cur.

Magnifico & clariss. æquiti artiū ac utriusq; doct. Vitali Lādo pa tritio ueneto præstantiss. Desiderius spretus Rauēnassc. plu. cōmen.

Cio uir clarissime æques ac doctor insignis q̄libēter ꝓ singulari erga nos amore tuaq; eximia uirtute & doctrīa ueteris Rauēnæ monumēta ītelligere cupias. Quod & si antea tū maxīe quū apud nos ꝑturā gereres ostēdisti: ī q̄ cū æqtate tū iustitia: atq; facilitate tua: ita ciues oēs allexisti: & tātis eos ac urbē ꝓsecutus es beneficiis: ac ornamētis ut tui apud nos memoria ꝑpetua īmortalisq; futura sit. Eā enī curā atq; diligentiā in reformanda decorandaq; urbe adhibuisti: ut nihil magis acurate factū a te dici possit. Sed hoc ip̄m & multa ac ualde ꝑclara tua facinora sileo quæ nō hoc eēnt breui cursu: sed maiori uolumīe cōplectēda. Sic enī īgenio uirtute & gloria excellis: ut te uno ī multiplici genere laudis possit ætas nostra cū maioribus certare. Verꝝ cū tāto erga urbem nostrā tenearis amore: & te reꝝ nostraꝝ cognitio tātopere delectet ne ī merito abs te fieri uideat̄ nuper quædā ī archiuo publico mea opera īuenta quo tibi iocundiora eē existimaui: eo lubentius & audacius scribo. Quibus olim Rauēnates cū uenetis federatos: ut in initio cū romana re pu. fuisse cōperies. Anno quidē ab aduētu domini millesimo ducētesimo sexagesimo prīo Rainerio geno principe: uti scriptis fidelibus memoriæ traditū est: firmū ueneticum rauēnatibus fedus habuere. Quod & Laurētio teupulo duce firmiter īnouatū: atq; repercussū extitit. Cuius hæc īprimis fuit conditio: ut uice dominus sic eū magistratū appellant a uenetis nostrā in urbē designaret̄: neue quædā merciū genera eliguria: aut aliis ꝓuintiis ad aliena loca Rauēna: nisi ad illius usū. aut Venetias portari trāsuehiq; possent. Verū cū ea ꝓhibitione uectigalia redditusq; Rauēnatū nō parū minuerent: ne hoc īcomodo Venetorū amicicia ip̄os afficeret eodē iure & æquo fœdere Rauēnatibus certā pecuniæ quātitatē singulis q̄sq; annis numerare tenebant̄. Aliud quoq; his scriptis memoriæ ꝓditū ē. In agro Rauēnati Castellū cui Marchamo nomē citra: & penes eridanū fuit Loco certe ut coniicio mercatoribus & cōuenis ꝓ emendis comutādisq; mercibus aptissimo. His. n. q̄ oneratis eliguria nauibus descēdebant iter erat expeditū res uenales ibi uel deponere: aut Rauennā petere. hincq; padū superātibus ad ꝓpria turgidis saculis remeare. Id oppidū a rauēnatibus cōditū aliquādo ueneti tenuere. Illius uero regendi: ac custodiēdi gratia duo ex nobiliū ordine a senatu ueneto ī annū

delegabant᷑:hoꝝ enumero fuere patritiæ gentis Paulus fuſcarinus ac Birutius delphinus. Poſtremoq́ꝫ Andreas uicturius & Dardus raimũ dus:quibus tandẽ magiſtratum ibi cuſtodiãq́ꝫ gerentibus amice uti conſtat:& pactione Marchamo ad Rauẽnates rediit. Multa preterea ut ex his monumentis apparet ſunt hincinde fideliter : & conſtanter acta multa & familiariter:& amice ad inuicẽ ſcripta quæ firmã inter ipſos unionẽ:ac ſingularẽ beniuolentiã exprimunt:& oſtẽdunt. Hæc populo rauẽnati bona:firmaq́ꝫ cũ Venetis fuit amicicia dũ ciuitas li bera uullo tiranno:ſed ciuibus regeret᷑. Reſq́ꝫ noſtræ nõ ex unius uo luntate:ſed plurimoꝝ uotis agerent᷑. Veꝝ & ſi tirãni ciuitatẽ poſtea oppreſſere:neceſſe illis tamen ſemper fuit quo ciuiũ aĩs ſatiſfacerent ſe eo iure cũ ſenatu ueneto habere quo aſtrictos noſtri tpis hoĩes col ligatos atq́ꝫ cõmendatos appellant non aliter dominiũ ſeruaturi niſi illius amicitiã tenuiſſent:Quod iunioris Oſtaſii geſta plane declarauerunt. Cuius tpe a tirãnide euaſimus:& noſtrã ex aĩo deditionẽ Ve neti ſuſcepere ut in maiori de Rauenna libro conſcripſimus. Iſta cer te cũ lectitaſſem nõ mediocrem aĩo cœpi uoluptatẽ atq́ꝫ letitiã. Maioribuſq́ꝫ noſtris plurimũ deberi fateor:qui talẽ poſteris memoriam ſeruauere. Vides itaq́ꝫ magnifice ac ſplendidiſſime uir: quãta ſemper fuerit erga Venetos rauennatũ beniuolentia atq́ꝫ fides. Quod ſi qui ex intimis præcordiis nos illis affectos deditoſque mirentur : mirari deſinant:quando nõ noua:ĩmo uetus ſit:& fides & amicitia ĩnata no bis & a maioribus tradita. Nã quod ab ipſis actũ eſt:nobis & idẽ præ ceptũ eſſe uidet᷑. quæ enĩ laus eſt progenitoꝝ bene geſta referre:& ea facto paruipendere quæ nõ tantum exequanda:ueꝝ & ſi uires adſint multo ſuperanda. Maior enĩ maioꝝ laudibus gloria ac laus eſt ſemper addenda. Igit᷑ ſi maioꝝ geſta imitanda ſunt:uenetis uti & ſumus & uolumus:fideles eſſe debemus. Sed nõ minor profecto Rauennati populo:ineſſet fides atq́ꝫ conſtantia ſaguntinis ac maſilienſibus: q ne a romanis uti legitur deficerent:maximas ac grauiſſimas calamitateſ tollerauere:& tandẽ oĩa potius extrema pati uoluere:ſui: liberoꝝ:ac patriæ excidium :q̃ hoſtiũ populi romani imperiũ ꝑferre:nec ipſe uti exiſtimo:de nobis aliter ſenties qui noſtroꝝ ciuiũ noſti affectiões: & corda. Habes iã quæ nuper a me cõperta eſſe dixi:& ut breuius po tui excerpta atq́ꝫ deſcripta:qui ſicut antiquã Rauẽnæ amplitudinem uaſtationẽ:& inſtaurationẽ:& alia permulta iã plane oblitterata : ad noſtroꝝ cognitionẽ hominũ deducere ſtudui:ita quoq́ꝫ priſcam ipſi us cnm uenetis amicitiã & antiquũ fedus:ad te uiꝝ quidem eruditiſ

ſimū:atq; ampliſſimū qu[illegible] ānā ſūmo quodā ſemp honore & laude proſequeris:foues & e[illegible] ſcribere conſilium fuit. Hoc igit mu nuſculū paruū profecto tibi tamen ut ſpero haud ingratum quod ab homine & aīo ſemper tibi deditiſſimo proficiſcitur: Iubenter ac benigne ſuſcipias rogo.

FINIS.

Mauri Vgerii Mantuani ad Iacobum Francum Rauennatem elegiuncula.

Franche Rauennatis pulcherrima floria campi
  Qui colis Aoniam: pegaſeumq; nemus.
Cui data de uiridi muſarum fronde corona
  Pierio tinctas cingit in amne comas
Nuper ſcripta tuæ primordia uidimus urbis
  Et cultam doctis artibus hiſtoriam.
Conditor eſt ſpretus: priſcæ cognomine gentis
  Sed non ſpernendo nobilis ingenio.
Ille quidem longo ſedis labentibus æuo
  Mœnia ſemirutæ reſtituit patriæ.
Non hæc longa dies: non hæc annoſa uetuſtas
  Nec poterunt bombo frangere ſaxa graui.
Hæc ſine morte tui donant tibi mœnia ciues
  Quorum opera: ingenium: culta Rauenna foues.
Quod ſi nunc ſapies Franchum quoq; læta fouebis
  Atq; erit in patria notior ille ſua
Hic mihi crede poteſt tantum tibi tradere nomen
  Quantum Veronæ docta tabella dedit
At tu: nam dirum eſt patriæ ſe auferre petenti:
  Fac teneat ſumum Franche Rauenna locum.

Vale.

Impreſſum Venetiis per Matheum Capcaſam parmenſem anno natiuitatis Domini. M. cccclxxxviiii. die. quarto Septembris.

BIBLIOTECA
XV
NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

545549